

Ücretli Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ve Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ücretli Öğretmenliğe İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi¹

Ahmet TOKMAK², Özkan GİNESAR³, ve İlyas KARA⁴

Investigating the Views of Paid Social Studies Teachers and Prospective Social Studies Teachers on Paid Teaching⁵

Abstract

This study aims to investigate the opinions and experiences of pre-service and paid social studies teachers towards paid teaching. Based on personal experiences and expectations, they were asked to describe how they understand working as a paid teacher in this environment. Both paid social studies teachers and pre-service social studies teachers' perspectives were examined. Because after graduation, paid teaching will be a viable choice for them in their careers. It is critical to understand pre-service teachers' perspectives on paid teaching. The participants were chosen using the criterion sampling method, one of the deliberate sampling methods, and the research was done using phenomenological design, one of the qualitative research designs. Open-ended interview questions were used to gather the research data. With their consent, all interviews were audio recorded throughout the research procedure. Without screening, the audio recordings were uploaded to a computer. Printouts were taken, and the participants were asked to affirm whether or not they had their own opinions. The data was analyzed using descriptive analysis. Additionally, the analytical process followed a four-stage procedure, the exclusive procedure of the phenomenological design. Six themes that make up the structure of being a paid teacher were identified at the conclusion of the analysis process: *"Paid teaching as a transition and professional acclimatization process, experiencing economic difficulties, facing discrimination, learning the teaching profession through experience, being short-term, and professional satisfaction."* They claimed that they were paid low wages, that the administration, teachers, and parents discriminated against them, and that the transient nature of paid teaching and the absence of job security prevented them from completely adjusting to the profession. Despite various drawbacks, the participants valued their time with the students and believed they had learned something new. Recommendations were made to improve the working conditions, salary, insurance, and other personal rights of paid teachers, ensure that paid teachers receive the benefits of in-service training, seminars, etc., follow up on paid teachers' issues, and develop an alternative term in place of paid teaching.

Keywords: Social studies, teacher, paid teacher, pre-service teachers, phenomenological study

Özet

Bu araştırmanın amacı ücretli sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ücretli öğretmenliğe ilişkin görüş ve deneyimlerini incelemektir. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ve ücretli öğretmenlik yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendi yaşantı, deneyim ve beklentilerine dayalı olarak ücretli öğretmen olarak çalışmayı nasıl anlamlandırdıkları incelenmiştir. Çalışmada ücretli sosyal bilgiler öğretmenlerinin yanı sıra sosyal bilgiler öğretmen adaylarının da görüşleri incelenmiştir. Çünkü ücretli öğretmenlik mezun olduklarında iş yaşamlarıyla ilgili bir seçenek dâhilinde bulunmaktadır. Bu bağlamda öğretmen adaylarının da ücretli öğretmenliğe ilişkin görüşlerinin bilinmesi önemlidir. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik desen ile yürütülmüş, katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Araştırma verileri açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sürecinde tüm görüşmeler katılımcıların izni ile ses kaydına alınmıştır. Ses kayıtları herhangi bir elemeye tabi tutulmadan, bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Çıktıları alınarak katılımcılardan tekrar kendi görüşlerinin olup olmadığına dair teyit alınmıştır. Elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca analiz sürecinde olgubilim deseninin kendine has süreci olan dört aşamalı bir süreç takip edilmiştir. Analiz sürecinin sonunda ise ücretli öğretmen olmanın yapısını oluşturan; *"Bir geçiş ve mesleki alışma süreci olarak ücretli öğretmenlik, ekonomik olarak sıkıntı yaşama, ayrımcılık ile karşı karşıya kalma, öğretmenlik mesleğini"*

¹ Bu çalışmanın bir kısmı 13. İstanbul İnsan ve Toplum Bilimleri Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Dr., İzmir Ölçme Değerlendirme Merkezi, tokmak87@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-3902-5825

³ Dr., Almanya Karlsruhe Eğitim Ataşeliği, oginesar@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6921-1047

⁴ Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi, ilyas.kara@amasya.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4755-0037

⁵ A part of this study was presented as an oral presentation at the 13th Istanbul Congress of Humanities and Social Sciences.

Article/Makalenin; Submission Date / Gönderilme Tarihi: 18 April/Nisan 2023

Revised Date / Hakem Atama: 01 May/Mayıs 2023

Accepted Date/ Kabul Tarihi: 13 May/Mayıs 2023

yaparak-yaşayarak öğrenme, kısa süreli olması ve mesleki doyum” olmak üzere altı tema ortaya konulmuştur. Ücretli öğretmenler ekonomik olarak çok düşük ücret aldıklarını, idare, öğretmenler, veliler tarafından ayrımcılığa uğradıklarını belirtmişler, ücretli öğretmenliğin kısa süreli olması ve iş garantisinin olmamasından dolayı kendilerini tam olarak işe adapte edemediklerini ifade etmişlerdir. Birçok olumsuzluğa rağmen katılımcıların öğrencilerle zaman geçirmekten keyif aldıkları, bu sayede deneyim ve tecrübe elde ettiklerini düşündükleri tespit edilmiştir. Çalışma sonuçları doğrultusunda ücretli öğretmenlik istihdam tipinin çalışma şartlarının iyileştirilmesi, ücretli öğretmenlik istihdam tipinin maaş, sigorta ve diğer özlük hakları ile ilgili iyileştirmeler yapılması, ücretli öğretmenlerinde hizmet içi eğitim, seminer vb. imkanlardan faydalanmalarının sağlanması, ücretli öğretmenlerin sorunlarının takibinin yapılması, ücretli öğretmenlik ifadesi yerine alternatif bir isimlendirme çalışması yapılması yönünde öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Sosyal bilgiler, öğretmen, ücretli öğretmen, öğretmen adayları, fenomenolojik çalışma,

Extended Summary

Introduction

Employment under a different status presents a number of issues, including issues with adaption, job satisfaction, discrimination, and financial hardships. The primary issue causing this predicament can be attributed to the various employment arrangements for teachers (Çolak & Ölmez, 2009). Paid teachers were found to be opposed to the paid teaching system, yet they were forced to work as paid teachers out of necessity according to a research study on paid teachers (Doğan, Demir, & Turan 2013). Paid teachers regularly move positions, which lowers educational quality and is another issue with paid teaching. Parents tend to look down upon paid teachers, paid teachers feel themselves as inferior, and some permanent teachers see themselves as superior as a result of this distinction in status (Kanat, 2018). Disparities in employment consequently cause a lot of issues. According to Polat (2013), the top ones are being rejected as a teacher, unfairness, work stability, health security, leave, and financial issues. Paid teachers are viewed negatively due to their precarious employment, worry about the future, and poor pay. Students may also be the target of this unfavorable perception. Additionally, parents and students may voice objections. Their performance is also significantly impacted by the fact that paid teachers are dissatisfied with their salaries and personal rights (Öğülmüş, 2012). Paid teachers often do not like their jobs, and this can be ascribed to things like low pay and restricted personal freedoms. The motivation of paid teachers is badly impacted by their temporary employment. Paid teachers struggle to fit in at their workplaces because of their concerns about the future (Yılmaz, 2018). The practice of employing paid teachers poses additional issues for the operation of the educational system. Paid teachers generally have a low threshold for leaving their positions.

The primary cause of this circumstance might be attributed to the misconception that the paid teaching profession is one that involves a permanent position. Low pay is another factor that works (Gökşen, 2019). Unappointed teachers deal with a lot of issues. These include psychosocial issues, unstable employment, financial hardships, and concerns about the future (Çınkır & Kurum, 2017). This problem is believed to be intimately tied to future teachers. Because after graduation, paid teaching may be one of the employment options available to aspiring teachers. Therefore, it is crucial to look at both current and pre-service teachers' perspectives on paid teaching. Also, intriguing is how pre-service teachers view the paid teaching profession. It is believed that in this situation, conducting a thorough analysis of paid teaching and soliciting the opinions of paid social studies teachers and pre-service social studies teachers on the subject will be crucial in revealing the issues and expectations with the system.

This study aims to shed light on paid social studies teachers' perspectives, expectations, and experiences with paid teaching. It also attempted to find out how pre-service social studies teachers felt about paid teaching. Although there are many research studies on paid teaching in the literature, none have compared pre-service teachers' perspectives, expectations, and opinions with paid social studies teachers' experiences. This study likewise seeks to close this gap in the body of knowledge. In this context, the study intended to provide answers to the following two questions:

1. What are the perceptions, experiences and expectations of paid social studies teachers about paid teaching?

2. What are pre-service social studies teachers' perceptions of paid teaching?

Methodology

The phenomenology model, one of the qualitative research types, was preferred in this study because it better suited the subject and goal of the investigation into the perceptions, expectations, and experiences of paid social studies teachers about paid teaching as well as pre-service social studies teachers' perceptions of paid teaching.

Convenience sampling and criteria sampling techniques were employed to choose the study group for the research. With convenience sampling, the researcher chooses a sample that is convenient for them. The criteria for criterion sampling can be developed by the researcher (Yıldırım & Şimşek, 2016). The researcher chose readily accessible teachers with at least a year of paid teaching experience who were still employed as paid teachers, as well as 4th grade pre-service social studies teachers who were taking courses at a state university, in order to speed up and make the research more useful. In this scenario, 10 paid social studies teachers and 14 potential social studies teachers made up the study's sample. Every participant was informed about the study. The participants who consented to participate in the interview signed voluntary participation papers. Pseudonyms and acronyms like Participant 1, Participant 2, or PS1, PS2 were employed for paid social studies teachers and pre-service teachers in order to protect the participants' identities.

Interviews are the primary method of data collection in research using the phenomenology design. The semi-structured interview technique was utilized in this study to gather data. In order to learn more about what it means to work as a paid teacher, participants were interviewed using an open-ended, semi-structured interview format.

When evaluating the data acquired from the semi-structured interview form, descriptive analysis was preferred. This kind of analysis involves the systematic and accurate presentation and analysis of the material gathered, as well as the interpretation of the analysis's findings and the expression of its conclusions. Direct quotations are widely employed in descriptive analysis to represent and portray the facts acquired in a clear, striking, and understandable manner. Additionally, this enhances the validity and dependability of the research. Additionally, the phenomenological design differs from other qualitative research designs in that it uses a special method for data analysis.

Findings

This study aims to shed light on paid social studies teachers' perspectives, expectations, and experiences with paid teaching. Additionally, it attempted to learn how pre-service social studies instructors felt about paid teaching. In this context, the research intended to provide answers to the following two questions:

1. *What are the perceptions, experiences and expectations of paid social studies teachers about paid teaching?*
2. *What are pre-service social studies teachers' perceptions of paid teaching?*

Firstly, it was defined what it meant to work as a paid teacher. Paid social studies teachers were contacted for interviews for this reason.

The structure and essence of working as a paid teacher, in accordance with the opinions of the paid teachers who participated in the study, was found to consist of the following elements as a result of the analysis of the research data.

1. *Having financial problems:* Those who work as paid teachers frequently claim that they are not paid fairly for their job and that they earn far less than permanent teachers. Because of the poor wages they receive, they are forced to make difficult financial decisions, which inevitably prevents them from giving their profession their entire attention.
2. *Dealing with discrimination:* Paid teachers are treated differently from permanent teachers. This discrimination is influenced by the environment, teachers, and administration. Paid educators believe that this distinction makes them inferior to other educators. These ideas are supported by their experiences.
3. *Learning the teaching profession through experience (learning the teaching profession by doing):* Paid teachers said that they picked up the tasks and protocols associated with teaching while

working as paid teachers. As a result of this experience, paid teachers gain practical teaching experience. Everyone who took part agreed that working was considerably different from theory and that the real learning for a career happens during practice. Administrative practices, classroom attitudes, and approaches to pupils are all best learnt through paid teaching.

4. *Paid teaching is short-term (there is no job guarantee), according to all participants.* They claimed that they are only employed for a maximum of one year or one semester because a permanent employee is on leave or because there isn't a replacement for someone who wishes to transfer to another institution. The participants claimed that they did not view paid teaching as a guaranteed employment and that they were terrified of being fired during every transfer period.
5. *Professional satisfaction:* Despite the numerous challenges and negative aspects of their jobs, it is believed that paid teachers are content because they are working and spending time with pupils. They overlook the negatives because they are happy helping the pupils and because they get a sense of success, love, respect from them.

Conclusion Discussion

Even if it does not have a negative perception in terms of the expectations of prospective instructors, paid teaching, which is a sort of employment under the Ministry of National Education, is seen adversely by paid social studies teachers. On the other hand, it was determined that there were benefits in terms of career satisfaction, proximity to students, staying in the field, and becoming accustomed to teaching. The following recommendations can be made in light of the discovered information and outcomes;

- While maintaining the paid teacher employment model, improvements can be made to staff rights, pay, and insurance.
- Surveys can be carried out on a regular basis to find out what paid teachers think about the procedure in order to identify and address the difficulties of paid instructors.
- Activities such as seminars and in-service training can also be advantageous for paid teachers.

Another name for this kind of teaching could be considered because the phrase “paid teacher” has a bad reputation.

Giriş

Toplumlar, varlıklarının kalıcılığını sağlayabilmek için varlık nedenlerini ve değerlerini nesilden nesile aktarma mecburiyetindedir. Toplumların bu aktarım sürecinin aracı olarak eğitimi kullandığı söylenebilir. Eğitim sayesinde bir yandan toplumsal gelişimin devamının sağlanması bir yandan da iyi bireylerin yetişmesi hedeflenmektedir. Başka bir ifade ile eğitim, bireylere istenilen davranışların belli bir program dâhilinde kazandırılması süreci olarak ifade edilebilir. Toplumların varlığını sürdürebilmesi noktasında bireylerin eğitimi çok önemlidir. Bireyin yetiştirilmesinde en büyük etkenlerden bir tanesi ise öğretmenlerdir. Öğretmen, bireyin bilişsel, duyuşsal gelişimi ve yaşama biçimini yönlendiren ve diğer yaşam becerilerinin kazandırılmasını sağlayan kişidir (Özer, 2008). Öğretmen öğrencilerine toplumun beklentilerine göre ihtiyaçlarını karşılama yanında onun hayatını devam ettirebilmesi için bilgi ve becerileri de öğretmektedir. Fakat eğitim faaliyeti sadece bilginin aktarıldığı bir süreç değil aynı zamanda insan ilişkilerinin de yer aldığı önemli bir süreçtir. Bu nedenle öğretim süreçlerinde kullanılacak yöntem-teknik ve malzeme her ne olursa olsun öğretmenin eğitimdeki önemini değiştirmeyeceği söylenebilir. Aynı zamanda öğretmenlik mesleğinin temelinde millete, devlete ve vatanına bağlı iyi bir vatandaşlar yetiştirme anlayışı bulunduğu öğretmenlik kutsal bir meslek olarak görülmektedir (Yılmaz, 2018). Bu nedenle toplumu oluşturan ve toplumun geleceğini belirleyen bireylerin eğitiminde önemli bir yeri olan öğretmenlerin yetiştirilmesi ve istihdamı çok önemlidir. Öğretmenler öğretici vasfıyla milletin geleceği olan nesillerin yetişmesinde en büyük etkidir. Son derece önemli bir görevi yerine getiren öğretmenlerin görevlerini tam anlamıyla gerçekleştirebilmeleri için ise hangi koşullarda görev yaptıkları son derece önem arz etmektedir (Öğülmüş, 2012). Türkiye’de öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine girişleri Kamu Personeli Seçme Sınavı’ndan aldıkları puan ve mülakat sonuçlarına bağlı olarak Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından gerçekleştirilen atamalarla gerçekleşmektedir. Ülkemizde MEB’e bağlı devlet okullarında kadrolu, sözleşmeli ve ücretli olmak üzere üç statüde öğretmen çalışmaktadır. Kadrolu ve sözleşmeli öğretmenlerin özlük hakları ve maaş gibi değişkenler açısından sahip

olduğu haklar büyük oranda benzerdir. Ancak ücretli öğretmenler özlük hakları, sigorta, maaş ve statü gibi konularda dezavantajlı bir durumdadır. Bu bağlamda ücretli öğretmenlerin ücretli öğretmenlik deneyiminin incelenmesi ve algılarının bilinmesi önemlidir. Çünkü bu süreçten geçen birçok kişi ilerleyen dönemlerde öğretmen olarak atanacak ve genç nesiller onlara emanet edilecektir. Çalışma şartlarının öğretmenler üzerinde oluşturacağı etkinin dolaylı ya da doğrudan öğrencilere de yansıtacağı düşünüldüğünde bu çalışmanın ne derece önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Yapılan çalışmalar bu konudaki pek çok sorunu ortaya koymuştur. Çoğunlukla ücretli öğretmenlerin daha verimli olabilmeleri ve gelecekte öğretmenlik mesleğini severek yapabilmeleri için bu olumsuz faktörlerin ortadan kaldırılması gerekliliği ile ilgili sonuçlar ortaya konmuştur. Ücretli öğretmenler düşük ücretle, iş güvencesizliği, gelecek kaygısı ve düzensiz çalışma koşulları ile baş etmektedirler. Ayrıca farklı çalışma koşullarının ortaya konulması öğretmenlik mesleğinin prestijini azaltmakta aynı kurumda çalışanlar arasında ortak bir kurum kültürü oluşmasını zorlaştırmaktadır (Dali, 2017). Ücretli öğretmenlere geçici öğretmen gözü ile bakılmaktadır. Bu durum ise öğretmenler arası kopukluklara ve ücretli öğretmenlerin bu durumdan rahatsız olmalarına sebep olmaktadır. Böyle bir ayrımın olması iş güvencesizliği, ücretlerde eşitsizlik, okulda örgüt kültürünün oluşmaması, iş tatminsizliği, aidiyet hissetmeme ve eğitimde kalitenin düşmesi gibi sorunları da ortaya çıkarmaktadır (Polat, 2013).

Farklı statü altında çalışma durumu; uyum sorunu, mesleki doyum, ayrımcılık, ekonomik olarak sıkıntıların yaşanması ve daha birçok problemi beraberinde getirmektedir. Bu duruma neden olan temel problem ise öğretmenlerin istihdam ediliş şekillerinin farklılığı olarak açıklanabilir (Çolak ve Ölmez, 2009). Ücretli öğretmenlik uygulamasının incelenmesiyle ilgili yürütülen bir çalışmada; ücretli öğretmenlerin ücretli öğretmenlik sistemine karşı oldukları ancak ihtiyaçtan ve mecburiyetten dolayı ücretli öğretmen olarak çalışmak zorunda kaldıkları ifade edilmiştir (Doğan, Demir ve Turan 2013). Ücretli öğretmenlik uygulamasında yaşanan bir diğer sorun ise ücretli öğretmenlerin sık sık değişmesi ve bu durumun da eğitim öğretimin kalitesini düşürmesidir. Öğretmenler arası böyle bir ayrımın olması ise ücretli öğretmenlerin kendilerini statü olarak düşük görmelerine, velilerin de böyle düşünmelerine ve bazı kadrolu öğretmenlerin ise kendilerini üstün görmelerine yol açmaktadır (Kanat, 2018). Sonuç olarak istihdam farklılıkları birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Bunların başında öğretmen olarak kabul edilmeme, adaletsizlik, iş güvencesi, sağlık güvencesi, izin ve ekonomik problemler gelmektedir (Polat, 2013). Ücretli öğretmenlerin iş güvencelerinin olmayışı, gelecek kaygısı taşımaları ve düşük ücret karşılığında çalışmaları onlar üzerinde olumsuz bir algıya neden olmaktadır. Bu olumsuz algı öğrencilere yansımakta, öğrenci ve veli şikâyeti gibi durumlar yaşanabilmektedir. Ücretli öğretmenlerin, ücret ve özlük haklarından memnun olmaması da onların performanslarını olumsuz yönde etkilemektedir (Öğülmüş, 2012). Ücretli öğretmenlerin genel olarak bir memnuniyetsizlik içerisinde olduğu ve bu duruma sebep olarak ücretlerinin yetersiz olması ve özlük haklarının bulunmaması gibi nedenler gösterilebilir. Geçici olarak çalışmaları ücretli öğretmenlerin motivasyonlarını olumsuz etkilemektedir. Ücretli öğretmenler gelecek kaygısı taşıdıkları için çalıştığı okullara adapte olamamakta ve kendilerini huzursuz hissetmektedirler (Yılmaz, 2018). Ücretli öğretmenlik uygulaması eğitim sisteminin işleyişi adına da farklı sorunlara yol açmaktadır. Genel olarak ücretli öğretmenlerin işi bırakma eşiklerinin de düşük olduğu söylenebilir. Ücretli öğretmenlik mesleğinin kalıcı bir iş olarak görülmemesi bu duruma neden olan temel faktör olarak açıklanabilir. Öte yandan düşük ücret almaları da etkili olmaktadır (Gökşen, 2019). Atanamayan öğretmenler pek çok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Bunlar psiko-sosyal sorunlar, istihdam ile ilgili olarak iş güvencesizliği, ekonomik olarak sıkıntı yaşama ve gelecek kaygısı olarak sıralanabilir (Çınkır ve Kurum, 2017). Bu konunun öğretmen adaylarını da yakından ilgilendirdiği düşünülmektedir. Çünkü öğretmen adaylarının mezun olduklarında karşılaşılabilecekleri istihdam türlerinden biri de ücretli öğretmenlik uygulamasıdır. Dolayısıyla mevcut ücretli öğretmenler kadar öğretmen adaylarının da ücretli öğretmenliğe ilişkin görüşlerinin incelenmesi önemlidir. Ücretli öğretmenlik uygulamasının öğretmen adayları tarafından nasıl algılandığı da ayrı bir merak konusudur. Bu bağlamda ücretli öğretmenlik istihdam tipine yönelik olarak derinlemesine bir çalışma yapılması, ücretli sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının konu ile ilgili görüşlerinin alınmasının işleyişe yönelik sorunların ve beklentilerin ortaya konması açısından önemli olacağı düşünülmüştür.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada ücretli sosyal bilgiler öğretmenlerinin ücretli öğretmenlik ile ilgili algı, beklenti ve deneyimlerinin ortaya çıkartılması hedeflenmiştir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarının da ücretli

öğretmenliğe yönelik algılarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Literatürde ücretli öğretmenlik üzerine yapılan pek çok araştırma bulunmasına karşın, öğretmen adaylarının algı, beklenti ve görüşleri ile ücretli sosyal bilgiler öğretmenlerinin deneyimlerinin karşılaştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma ile aynı zamanda literatür eksikliğinin giderilmesi de amaçlanmıştır. Bu bağlamda çalışmada şu iki soruya yanıt aranmıştır:

1. Ücretli sosyal bilgiler öğretmenlerinin ücretli öğretmenlikle ilgili algıları, deneyimleri ve beklentileri nasıldır?
2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ücretli öğretmenliğe yönelik algıları nasıldır?

Yöntem

Araştırma Deseni

Araştırmanın amacı ve soruları, çalışmada kullanılacak yöntemi belirleyen en önemli faktörlerdir. Ücretli sosyal bilgiler öğretmenlerinin ücretli öğretmenlikle ilgili algı, beklenti ve deneyimleri ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ücretli öğretmenliğe yönelik algılarının tespit edilmesi amaçlanan bu çalışmada araştırmanın konusuna ve amacına uygun olarak nitel araştırma türlerinden fenomenoloji (olgubilim) modeli tercih edilmiştir. Olgubilim deseni farkında olduğumuz fakat derinlemesine ve ayrıntılı bir şekilde sahip olmadığımız olguları ortaya çıkarmak için kullanılan bir yöntemdir. Bize tamamıyla yabancı olmayan fakat tam anlamıyla kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgu bilim deseni zemini oluşturur (Yıldırım & Şimşek, 2016; Yılmaz & Şahin, 2016).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme ve ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Kolay durum örnekleme de araştırmacı ulaşılması kolay ve yakın olan örnekleme seçer. Ölçüt örnekleme de ise ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Araştırmacı tarafından araştırmaya hız ve pratiklik kazandırmak amacıyla ulaşılabilirliği kolay olan, en az bir yıl ücretli öğretmenlik deneyimine sahip ve hala ücretli öğretmenlik yapmaya devam eden öğretmenler ile bir devlet üniversitesinde öğrenim görmekte olan 4. sınıf sosyal bilgiler öğretmen adayları seçilmiştir. Bu bağlam çalışmanın örnekleme 10 ücretli sosyal bilgiler öğretmeni ve 14 sosyal bilgiler öğretmen adayından oluşmaktadır. Her katılımcıya yapılacak olan çalışma hakkında bilgi verilmiştir. Görüşmeyi kabul eden katılımcılarla gönüllü katılım formları imzalatılmıştır. Katılımcıların kimliklerinin gizlenmesi amacıyla çalışmada isimler yerine ücretli sosyal bilgiler öğretmenleri için Katılımcı 1, Katılımcı 2... gibi ifadeler, öğretmen adayları içinse ÖA1, ÖA2, ... şeklinde rumuz ve kısaltmalar kullanılmıştır.

Tablo 1. Ücretli Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine İlişkin Bilgiler

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Mezuniyet Alanı
Katılımcı 1	Erkek	27	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Katılımcı 2	Erkek	29	Tarih Öğretmenliği
Katılımcı 3	Erkek	25	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Katılımcı 4	Kadın	24	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Katılımcı 5	Kadın	25	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Katılımcı 6	Erkek	23	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Katılımcı 7	Erkek	37	Coğrafya Öğretmenliği
Katılımcı 8	Kadın	24	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Katılımcı 9	Erkek	27	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Katılımcı 10	Kadın	25	Tarih Öğretmenliği

Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarına İlişkin Bilgiler

Katılımcılar	Bölüm	Sınıf Seviyesi	Cinsiyet
Öğretmen Adayı (ÖA)	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	4. Sınıf	8 Kadın 6 Erkek

Veri Toplama Aracı ve Süreci

Olgubilim deseni ile yürütülen araştırmalarda başlıca veri toplama aracı görüşmedir. Bu çalışmada verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmelerde ücretli öğretmen olarak çalışmanın anlamını ortaya koymak amacıyla katılımcılara açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu katılımcıların görüşme sırasında verdikleri cevapları derinlemesine irdeleyebilmek ve katılımcılara yeni sorular sorabilmek için tercih edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilirken öncelikle konu ile ilgili olarak alanyazın taraması yapılmıştır. Ardından bir soru havuzu oluşturulmuştur. Daha sonra bu sorularla ilgili olarak iki alan uzmanının ve bir ölçme değerlendirme uzmanının görüşüne başvurulmuştur. Uzman görüşlerinin ardından sorulardan bir kısmı elenmiş ve bir kısmı da düzenlenmiştir. Ayrıca uzman görüşleri doğrultusunda yeni sorular da eklenmiştir. Görüşme formu düzenlendikten sonra pilot uygulama gerçekleştirilmiş, pilot uygulamanın ardından gerekli düzenlemeler yapılmış ve görüşme formuna nihai hali verilmiştir.

Veri toplama sürecinde görüşme yapılacak katılımcılar belirlenmiş yapılacak görüşme öncesinde katılımcılara araştırma hakkında bilgi verilmiş ve gönüllü olanlardan görüşme için randevu alınarak görüşülmeye gidilmiştir. Görüşme öncesinde kişisel ve mesleki bilgilerinin saklı kalacağı ve araştırmada rumuz (takma isim) kullanılacağı katılımcılara söylenmiş ve katılımcılardan rahat olmaları istenmiştir. Yapılan görüşmeler, katılımcıların izni alınarak ses kaydına alınmıştır. Görüşme süreleri sınırlandırılmamıştır. Görüşmeler ortalama 15-25 dakika arasında sürmüştür. Görüşme esnasında katılımcıları yönlendirici, araştırmanın veri toplama sürecini olumsuz etkileyecek davranış ve tutumlardan kaçınılmıştır. Araştırmacının rolü verilerin toplanması, analizi ve bulguların yorumlanmasıyla sınırlıdır.

Verilerin Analizi

Araştırmada katılımcıların deneyimlerinin özüne ulaşılma istenmektedir. Bu nedenle araştırmanın desenini nitel araştırma desenlerinden fenomenoloji oluşturmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilen verilerin çözümlenmesinde ise betimsel analiz yöntemi tercih edilmiştir. Bu analiz türünde, elde edilen bilgilerin sistematik ve doğru bir şekilde sunulması, analiz edilmesi, analiz sonuçlarının yorumlanarak ulaşılan sonuçların açık bir biçimde ifade edilmesi söz konusudur. Betimsel analizde elde edilmiş olan verilerin açık, çarpıcı ve net bir biçimde yansıtılarak sunulabilmesi için doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu durum aynı zamanda araştırmanın güvenilirliğine ve geçerliğine katkı sağlar. Ayrıca fenomenoloji deseninin diğer nitel araştırma desenlerinden farklı, kendine has bir veri analiz süreci vardır. Bu araştırmada ücretli öğretmenliğin doğasını ve anlamını ortaya çıkarmak amacıyla verileri oluşturan mülakat ses kayıtları yazıya aktarılmış ve analize hazır hale getirilmiştir. Bundan sonraki süreçte ise her bir görüşme verisi bütüncül bir bakış açısı edinebilmek için okunmuştur. Bundan sonraki süreçte de veriler analiz edilmeye başlanmıştır. Analiz sürecinde dört süreç izlenmiştir. Birinci süreç olan “parantezleme” sürecinde araştırmacı araştırmanın konusu ile ilgili tüm bilgi, düşünce, tutum ve davranışlarını analiz sürecinde askıya almıştır. İkinci aşama olan “fenomenolojik redüksiyon” sürecinde ise görüşmelerde yer alan deneyimle ilgili temel özellikler veya anlam birimleri oluşturulmuştur. Üçüncü süreç olan “imgesel çeşitleme” ile de anlam birimlerinden yola çıkılarak araştırmanın yapısal temaları ortaya konulmuştur. Veri analizinin son sürecini ise “anlam ve özlerinin sentezlenmesi” oluşturmaktadır. Analizin son aşamasında ise katılımcıların ortak anlam üniteleri ile yapısal temalar tespit edilerek ücretli öğretmen olarak çalışma deneyiminin özü ve anlamı açığa çıkarılmaya çalışılmıştır (Yılmaz & Şahin, 2016). Araştırma bulgularının, kavramsal çerçevesiyle uyumlu olmasına dikkat edilmiş ve ulaşılan sonuçlar farklı araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılarak desteklenmiştir. Araştırmanın iç geçerliğinin artırılması amacıyla da elde edilen veriler betimsel ve sistematik bir biçimde direkt olarak araştırma raporunda sunulmuştur. Araştırmanın verileri toplanmadan önce kapsamlı bir alan yazın incelemesi yapılmış ve ayrıntılı bir kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Veri analizi yapılırken bu kavramsal çerçeve göz önünde bulundurulmuştur. Bu durumun da iç geçerliğe katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Ayrıca araştırmanın her

aşamasında uzman görüşlerine başvurulmuştur. Bu hususların araştırmanın güvenilirliğini arttıracığı düşünülmektedir.

Araştırma İzni

Yürütülen bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” doğrultusunda ifade edilen kurallara uyulmuştur. Yönergede ikinci bölümde ifade edilen bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırı eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik Kurul İzin Bilgileri

Kurul adı: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Araştırma ve Yayın Etik Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi: 19.12.2022

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası: 10-18

Bulgular

Ücretli Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ücretli Öğretmenlikle İlgili Algıları, Deneyimleri ve Beklentilerine İlişkin Bulgular

Araştırma verilerinin analizi sonucunda ücretli öğretmen olarak çalışma fenomeninin yapısını ve özünü oluşturan beş bileşene ulaşılmıştır. Söz konusu bu bileşenler: 1. *Ekonomik olarak sıkıntılar yaşama*, 2. *Ayrımcılık ile karşı karşıya kalma*, 3. *Öğretmenlik mesleğini yaparak-yaşayarak öğrenme (Deneyimleyerek öğretmenlik mesleğini öğrenme)*, 4. *Kısa süreli olması (iş garantisinin olmaması)* ve 5. *Mesleki doyumdur*. Aşağıda, her bir temaya ilişkin bulgular katılımcı görüşleriyle desteklenerek sunulmaktadır:

Ekonomik Olarak Sıkıntılar Yaşama: Ücretli öğretmen olarak çalışanların tamamı yaptıkları işin karşılığını alamadıklarını ifade etmişlerdir. Aldıkları ücretin çok düşük olduğunu ve kendilerine ekonomik olarak yeterli gelmediğini belirtmişlerdir. Kadrolularla aynı işi yapmalarına rağmen aldıklarını maaşın kadroluların üçte biri olmadığını ifade eden ücretli öğretmenler ekonomik olarak sıkıntıya düştüklerini ifade etmektedirler. Ücretli öğretmenlik maaşının düşük olması birçok problemi de beraberinde getirdiği araştırma neticesinde ortaya konmuştur. Ekonomik bir tatminin olmamasının ücretli öğretmenlerde motivasyon kaybının yaşanmasına ve öğretmenlik veriminin düşmesine de sebep olduğu araştırma bulgularında ortaya çıkmıştır. Katılımcı 1, “*öğretmenliği sevmesem bedava işçilik olarak düşünürdüm*” diyerek mesleğini sevdiğini fakat emeğinin karşılığını maddi olarak alamadığını ifade etmeye çalışmıştır. “*Bedava işçilik*” metaforuyla içinde buldukları durumu belirtmiştir. Katılımcı 1, “*Ben derse girdiğimde normal atandığımda ne yapmam gerekiyorsa aynı durumu sergilediğimi düşünüyorum. Bence öyle olması da gerekiyor. Tekrar bir ücretli öğretmen yaftasında bulunulması çok yanlış ama toplumumuz ve şartlar bunu bu şekilde değerlendiriyor. Normal öğretmenlikten farkı sadece maddi açıdan olduğunu düşünüyorum.*” diyerek maddi olarak ücretli öğretmenlerin aynı işi yapmalarına karşın kadrolulardan az ücret aldığını ifade etmiştir. Katılımcı 2 de çalıştığı maddi açıdan karşılığını alamadığını ifade etmiştir. Öğrencilerin ücretli kadrolu ayrımı yapmadığını fakat işin maddi boyutunda çok büyük farklılıklar olduğunu belirtmiştir. Katılımcı 2 buna yönelik olarak “*Askında aynı işi yapıyoruz kadrolu öğretmenlerle ama aldığımız ücret çok farklı. Burada bir eşitlik yok...*” ifadelerini kullanmıştır. Katılımcı 3, aldıkları ücret ile ilgili olarak “*Maddiyata bakarsak aynı işi yapıyoruz ama maddi olarak farklılıklar işçi sınıfında gibiyiz. Öğretmenlerle aynı mesleği yapıyoruz onlar ne yaparsa aynı işi yapıyoruz hatta daha fazlasını yapmaya çalışıyorum ama aynı ücreti alamıyoruz bu bir nevi sıkıntı oluyor.*” diyerek aynı işi yapmalarına karşın aldığı ücretin çok yetersiz bulunduğunu ifade etmiştir. Aynı katılımcı, görüşmenin başka bir yerinde maaş olarak ücretli öğretmenlere verileni şöyle özetlemiştir:

“Ücretli öğretmenliğin fiyatının artırılması gerekir. Ben bekarım evli biri ücretli öğretmenlik yapsa eşi de çalışmıyorsa sana verdikleri asgari ücret bile değil o parayla ev geçindirmek bile mümkün değil. Biz küçük yerdeyiz ama büyük şehirlerde bir kira parası bile değil o parayla çocuklarına nasıl bir şey alacaksınız en azından asgari ücret olmalı. Bence ücretli öğretmenler ekonomik olarak iyileştirilmeli.”

Benzer şekilde Katılımcı 4'te “*Ücretli öğretmenlerin ücreti arttırılmalı çünkü yıpranma fazla. Gönülden de yapsan seni de tatmin edici bir şeyler olmalı ki sen içinde daha çok verimli olabilesin*” diyerek işini her ne kadar sevse de ekonomik olarak aldığı ücretin tatminsizliğe yol açtığını ifade etmiştir. Katılımcı 5, “*Çok emek veriyorsun ama az bir şey alıyorsun bence.*” ifadesi ile aldığı maaşın emeğinin karşılığı olmadığını ifade etmiştir. Araştırma verilerinin analizi sonucunda tüm katılımcılar ekonomik olarak verilen maaşı yetersiz bulduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcı 6'da diğer katılımcılara benzer olarak şunu belirtmiştir.

“Biz atanmış kadrolu öğretmenlere göre düşük maaş alıyoruz ama yaptığımız işe göre de aynı işi yapıyoruz ama düşük maaş alıyoruz bence burada hani yani hemen hemen aynı olmasa da maaşın birazcık fazla olmasını gerektiğini düşünüyorum.”

Katılımcı 6'ya benzer düşünceleri hemen hemen tüm katılımcılar dile getirmiştir. Ücretli öğretmenlerin diğer öğretmenler ile aynı işi yapmasına rağmen ücretlerinin düşük olduğu, bunun da onları psikolojik olarak etkilediği ortaya çıkmıştır. Ekonomik sıkıntının olması verimi de düşürmektedir. Buna benzer ifadeleri Katılımcı 7 “*Emeğimizin karşılığını para olarak alamıyoruz ama çocuğun bir gülüşü, bakışı ve bana sarılması yetiyor. Fakat bence ekonomik sıkıntılar verimi etkiliyor.*” şeklinde verdikleri emek karşılığında verilen ücretin tatmin edici olmadığını fakat çocukların sevgisinin ve mutluluğunun durumu katlanabilir hale getirdiğini ifade etmiştir. Aynı katılımcı, “*Ücretli öğretmenlik kalsın bence. Ücretli öğretmenlik kalsın herkes kadrolu olsun. Bir bakımdan emek sömürülüyor. Yani belki idarecilerimiz filan istemiyor ama bir kadrolu ücretli ile üç dört tane ücretli çalıştırılabilir ama aynı işi yapıyoruz.*” diyerek ücretli öğretmenlerin emeğinin sömürüldüğünü ifade etmiştir. Katılımcı 8'de benzer ifadelere şöyle yer vermiştir:

“Kadrolu ve ücretli aynı işi yapıyor ama ücretli öğretmen kadrolu öğretmenin dörtte biri kadar maaş alıyor. Ama yaptığımız aynı iş ben öğrencilerle güzel zaman geçiriyorum, etkinlikler yapıyorum ücretliyim diyerek sallamıyorum yani her dersimi güzelce anlatıyorum.”

Katılımcı 10'da ücret olarak sigorta olarak kadrolularla eşit olmadığını ifade etmiştir. Katılımcı 9'da benzer ifadelere yer vererek “*Aynı okulda aynı işi yapıyorsun maaş düşük.*” diyerek aradaki maaş farkını ortaya koymuştur. Aynı katılımcı aradaki ekonomi farkını ortaya koyan şu ifadeleri de belirtmiştir:

“Ekonomik olarak hoş değil zaten. Yani normal öğretmenlerle aynı işi yapıyorsun bütün ücretli öğretmenler hatta kadrolu öğretmenlerde bunu düşünüyor. Aynı işi yapıyoruz çok daha az para alıyorsun düşük alıyorsun yaptığın işin karşılığı da değil bu ücret. Parasal olarak sıkıntı. Ben bir ilçede yaşadığım için ailemle bir aradayım ekonomik anlamda pek yükümlülük hissetmiyorum ama büyük bir şehirde yaşasaydım ücretli öğretmenlik yerine o zaman özel okulda çalışmayı tercih edebilirdim. Çünkü maddi anlamda daha fazla getirisi olur diye düşündüğüm için.”

Katılımcıların ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, ücretli öğretmenlere verilen ücret çok düşüktür. Kadrolularla aynı işi yapmalarına rağmen emeklerinin karşılığı verilmemektedir. Ekonomik sıkıntı yaşamaları öğretmenlik verimlerini de düşündürmektedir.

Ayrımcılık ile Karşı Karşıya Kalma: Katılımcılar maruz kaldıklarını düşündükleri bu ayrımın idare, veli, çevre ve öğretmenler tarafından, hatta devlet eliyle de yapıldığını, fakat çocukların böyle bir ayrım yapmadığını ifade etmişlerdir. Araştırma bulguları, böyle bir ayrımın olmasının katılımcıların onurunu zedelediğini ve onlarda büyük bir üzüntü meydana getirdiğini gözler önüne sermiştir.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu ücretli öğretmen olarak ikinci plana atıldıklarını, sözlerine değer verilmediğini ifade etmişlerdir. Hatta Katılımcı 1, “*ücretli öğretmenlik kisvesi*” ifadesinin kendisinde eziklik hissettirdiğini belirtmiştir. Katılımcı 2 de öğrenci nezdinde kendilerine ayrım yapılmadığını ama diğer paydaşların bu ayrımı yaptığını açıkça şöyle dile getirmiştir:

“Birkaç yıldır ücretli öğretmenlik yapıyorum birden fazla okula gittim deneyimlerim hiçbirisi kötü değildi ama sınıf ortamında ama tabii bu durum biraz da değişiyor tabii şartlar eşit olmadığı için sınıf ortamında öğrenci sen ücretlisin sen kadrolusun demiyor ama diğerleri diyor. Diğerleri dediğim idare ve öğretmenler olarak.”

Katılımcının bu ifadesi ayrımın öğrenciler tarafından değil idare ve öğretmenler tarafından yapıldığını ortaya koymuştur. Bu ayrımı, yaşadığı bir deneyimle ifade eden Katılımcı 2, “*Ücretli öğretmen olduğumu ister istemez hissediyorsun bir toplantı oluyor çağrılmıyorsun. Mesela okulun WhatsApp grubu vardı beni almamışlardı. Gruba beni alın falanda demedim sonra benden başka ücretli arkadaşta vardı onu da*

almamışlardı. Ücretliler böyle gelip geçici gözüyle bakılıyor.” şeklinde idare ve öğretmenler tarafından yaşadığı ayrımı ortaya koymuştur. Katılımcı 1 maruz kaldığı bir ayrımcılığı şöyle dile getirmiştir:

“Bu okulda hem beni hem eden hem üzüldüğüm bir hadise serviste ücretli öğretmenlerden daha az bir ücret alınıyor. Aslında bizi düşünmeleri güzel bir şey bizim daha az maaş aldığımızı bilip buna göre hareket etmeleri. Ücretli öğretmen deyip ayırım olunca böyle küçük bir kırıklık oluyor”

Katılımcı 9 bu durumu benzer ifadelerle şöyle açıklamıştır:

“Mesela ücretli öğretmen olarak bir okula gidiyorsun kadrolu olmadığın için geçici olduğun için çok derin ilişki kurmak istemiyor öğretmenler seninle diyor ki sen geçicisin. Kısa süre seni orda olarak görüyor. İmza atmayı unutuyorsun önemli değil sen zaten ücretlisin deniliyor ben bunu yaşadım. Mesela okulda hiçbir etkinlikten haberim olmuyordu. Etkinlik filan oluyordu hiçbir şeyden haberim olmuyordu art niyetsiz bir şekilde unutuluyorsun. Unutulduğumu çok hissediyordum ve bu kötü hissettiriyordu bana.”

Katılımcı 3 de “İlk gittiğim okulda biraz ayırım vardı kadrolu ücretli olarak ayırım vardı daha biraz soğuk davranıyorlardı. Ya da ben mi öyle hissettim bilmiyorum ama tamam bazı öğretmenler var kadrolu ücretli ayrımı yapan ama genelde iyi sıcak kanlı davranıyorlar bu okulda. Bu okulda iyi kadrolulara nasıl davranıyorlarsa ama bundan önce gittiğim son iki okulda bu ayırım vardı. Mesela öğretmenler odasında grup grup ayrılıyorlar. Sana soğuk davranıyorlar sen varken yokmuş gibi davranıyorlar. Sanki ben orda öğretmen değilim de çalışan bir elemanım gibi davranıyorlar.” diyerek okulda yaşamış olduğu bu ayrımı ifade etmiştir. Aynı katılımcı veliler tarafından da ayrımcılığa uğrayabildiklerini şu cümleleri ile ifade etmiştir:

“Ben çalışırken geçen yıl birkaç velim sordu sen ücretli misin diye kadrolu musun diye. Ücretliyim deyince nerde çalıştın tecrübeniz var mı diye soruyorlar en ufak bir şey de müdüre gidebiliyorlar. Fakat bunu kadroluda yapamıyorlar. Hatta ücretli de biz bunu istemiyoruz diyebiliyorlar.”

Katılımcı 4 de benzer ifadelerle yer vererek şunları söylemiştir: “dışlanmışlık hissediyorum benimde öğretmenler odasında diğer öğretmenlerden farkım yok ama öğretmenler odasında bir dışlanmışlık hissediyorum.” Böyle bir ayrımın olması ücretli öğretmenlerin özgüvenlerini de olumsuz etkilemektedir. Katılımcı 4, ücretli öğretmenlerin ciddiye alınmadığı ifade etmiştir. Katılımcı 5, “Aslında bir etiketleme oluyor nasıl etiketleme oluyor köylünün çevrenin öğretmen ama nasıl öğretmen ücretli öğretmen kadroya geçtin mi geçmedin mi mesela onu velilerde çok sık yapıyor... genelde oluyor mesela biz paylaşımlarda filan bir şeye katılabilir miyiz hayır siz ücretli öğretmensiniz katılamıyorsunuz. Mesela seminer oluyor katılmak istiyoruz katılamıyoruz ücretli öğretmeniz diye.” diyerek bu ayrımı ortaya koymuştur.

Katılımcıların çoğu benzer ifadelerde bulunarak kendilerine yapılan bu ayrımı ortaya koymuşlardır. Katılımcı 7, “Derste kadrolu ücretli hiç sıkıntı olmuyor ama idareciler ikinci sınıf muamelesi yapıyor.” diyerek ders ortamında böyle bir ayrımın olmadığını ifade etmiştir. Katılımcı 5, “Derste baş başa iken ücretli öğretmen olduğum aklıma gelmiyor çünkü çocuğa kendimi verdiğim için ben hiçbir şey düşünmüyorum. Ama sosyal ortamda çok oluyor sen ücretli misin kadrolu musun denilerek.” şeklindeki ifadelerle böyle bir ayrımın kendilerini yaraladığını dile getirmiştir. Katılımcılar bu ayrımın öğrenciler tarafından yapılmadığını da özellikle belirtmişlerdir. Bu durumu Katılımcı 7 şöyle ifade etmiştir:

“Sınıfı girdiğinizde kadrolu ücretli olmak pek bir şey değiştirmiyor. Ücretli diye de bakmıyor öğrenci. Bana bir şey öğretebilir mi beni seviyor mu sevmiyor mu ona bakıyor. Fakat veliler o ücretli öğrenmiş o bilmez kadrolularla aynı yere koymuyorlar velinin gözünde küçülüyorsun. Bu durum idarecilerde de aynı mesela Urfa’da çalışırken kulüp bile vermemişlerdi bana o zaman bu durum benim çok ağrıya gitmişti.”

Bu ayrımın dersin planlaması ve uygulanması gibi konularda da yaşandığını katılımcılar ifade etmiştir. Katılımcılar bu konuyla ilgili olarak idarenin kadrolu öğretmenlere daha az karışırken ücretli öğretmenlere daha fazla müdahale ettiğini, onların ders işleyişine daha çok karıştığını dile getirmiştir. Katılımcı 1, bu durumu şöyle ifade etmiştir:

“Öğrencilerle plan program yaparken daha fazla kısıtlandığımı düşünüyorum hani kadrolu öğretmenin bu konuda kısıtlanma yaşadığını düşünmüyorum. Mesela bir okulda çalışırken öğrenciler ödevlerini verdiğim projeleri yapmadıkları için her biri çikolata alacaktır fiyat fark

etmiyor bir liralık bir şey bunları toplayıp soru soran ilk öğrenciye dağıtıyordum. İdare tarafından bunun yanlış olduğu yapılmaması gerektiği bana söylendi. Veliler bundan dolayı şikâyete gelirmiş. Yani ders işleme şekline bile karışılıyor, özgür olamıyorsun. Kadrolularda böyle bir sorun yaşandığını görmedim yaptıkları uygulamalarda.”

Katılımcı 5 ise buna benzer bir ifadeye yer vererek ücretli öğretmenlerin sosyal etkinlik yapmak istediklerinde bile kadrolulara göre çok fazla kısıtlandığını ifade etmiştir. Ücretli öğretmenlerin ders işleyişiyile ilgili konularda kadrolulardan daha fazla müdahale gördüğü tespit edilmiştir.

Öğretmenlik Mesleğini Yaparak Yaşayarak Öğrenme (Deneyimleyerek Öğretmenlik Mesleğini Öğrenme): Katılımcılar, yaşamış oldukları ücretli öğretmenlik deneyiminde öğretmenlik mesleğini uygulamalı olarak öğrenme fırsatı bulduklarını, ücretli öğretmenliğin mesleki olarak kendilerine çok şey kattığını ifade etmişlerdir. Yaşamış oldukları ücretli öğretmenlik tecrübesini bir nevi öğretmenlik mesleki gelişim süreci olarak gördükleri araştırmanın bulguları neticesinde ortaya konulmuştur. Katılımcı 1 bu kapsamda, “*Ücretli öğretmen olma deneyimi demeyeyim öğretmen olma deneyimim olarak ilk derse girdiğimde çok heyecanlanmıştım. Staj filan gidiyorsun ama okulda çok başka. Okulda hizmetli olarak çalışanlara filan hocam hocam diye hitap ediyordum heyecandan. İlk sınıfa girdiğimde öğrencilere karşı tutumumu nasıl sesleneceğimi nasıl hitap edeceğimi bu kısımlarda çok bocalamıştım ama daha sonra alışılıyorsun. Öğrencilerle ilişkilerimde artık rahatım. Onlara nasıl davranmam gerektiğini nerde idare etmem nerde izin vermem gerektiğini öğrendim.*” ifadelerini kullanmıştır. Aynı katılımcı, ücretli öğretmenliğin edindirmiş olduğu tecrübeleri şöyle dile getirmiştir:

“Ücretli öğretmen olarak çalıştığım için ileride bocalama yapmayacağım bu benim açımdan önemli. E okul işleri evrak vs. işlerini öğrenmiş oldum. Deneyim kazanmamı sağladı... İlk öğretmenliğe gittiğimde o kadar çok heyecan vardı ki ücretli öğretmenlik yani öğretmenlik yapa yapa sen o deneyimi aşıyorsun vücuduna. Nasıl yapman gerektiğini bir nevi tecrübe kazanıyorsun öğretmenlik yapa yapa çocuklara nasıl davranmam gerektiğini onların nasıl konuşman gerektiğini onlarla nasıl konuşman gerektiğini anlıyorsun. İlk başlarda bir bocalama yaşıyorsun ama geçen yıla bakınca bu yıl okula o kadar kendime özgüvenli geldim ki özgüven sahibi olarak geldim çünkü geçen yıl çocukların dilinden anlamaya başladım bu yılda bu şekilde başladım yıla.”

Aynı katılımcı ücretli öğretmenlik deneyiminin kendisine analiz yeteneği kattığını, pek çok insanla tanıştığını, insanların ve öğrencilerin analizini yapabilme yeteneği kazandığını ifade etmiştir. Katılımcı 2, ücretli öğretmen olmayı işin içinde olmak ve tecrübe kazanmak olarak değerlendirmiştir. Uzak kalmamanın, işin içinde uygulamalı olarak bir şeyler yapmanın mesleği öğrenmek açısından önemini ifade ederek bunu şöyle açıklamıştır: “*Mesela işin içinde olmuş oldum, uzak kalmadım, tecrübe elde etmiş oldum kendi alanıma ders derste öğrenilir mantığı var biraz hâkim olduğumu düşünüyorum, ilk zamanlar hazırlanarak gidiyordum bir bakıyordum çocuklara ne anlatacağım tecrübe kattı.*”. Aynı katılımcı, ücretli öğretmenliği “*öğretmenliğe ilk adım atmak*” olarak nitelendirmiştir. Ücretli öğretmenliğin stajdan tamamen farklı olduğunu da belirtmiştir. Katılımcı 3, “*Ücretli öğretmenlik bana çok şey kattı.*” diyerek diğer katılımcıları destekler nitelikte şu ifadelere yer vermiştir:

“İlk yaptığımda ilk öğretmenliğe gittiğimde o kadar çok heyecan vardı ki ücretli öğretmenlik yapa yapa sen o deneyimi aşıyorsun vücuduna nasıl davranman gerektiğini nasıl konuşman gerektiğini anlıyorsun. İlk başlarda bir bocalama yaşıyorsun ama geçen yıla bakınca bu yıl okula o kadar özgüvenli geldim ki özgüven sahibi olarak geldim. Çünkü geçen yıl çocukların dilinden anlamaya başladım.”

Katılımcı 4, kendisi için güzel bir deneyim olduğunu belirtip şu ifadeleri söylemiştir: “*Prosedürle ilgili birçok şey öğrendim genelde biz üniversitede bu işleri görmüyoruz. Bu yasa kısımları ile ilgili çocuk üzerine hukuk yasa şeylerini gördük ama onun dışında yapılacak idare işlerle ilgili hiçbir şey görmedik. Sınıf defterini nasıl dolduracağım buraya gelirken bilmiyordum buraya gelince tecrübe ederek öğrendim benim için avantaj oldu.*”. Katılımcı 4 aynı zamanda beraber çalıştıkları kadrolu öğretmenlerin deneyimlerinden yararlanma açısından da ücretli öğretmenliği oldukça faydalı görmektedir. Bununla beraber plan program yapmayı öğrendiğini ve çalışma disiplinini kazandığını ifade etmiştir. Katılımcı 6, “*Nasıl davranmamız gerektiğinden tutun sınıf defterinin nasıl doldurulmasına kadar öğrencilerle nasıl ilgilenilmesine kadar hepsini öğreniyoruz.*”

diyerek ücretli öğretmenliğin mesleki gelişim açısından kendilerine sağladığı faydayı ortaya koymuştur. Öğretmenlik mesleği açısından Katılımcı 8 de şunu ifade etmiştir:

“Stajla öğretmenlik yapmak çok farklı staja ben gittiğimde ilk dönem pasif olarak hocayı dinledik notlar çıkarmıştık. Bizden ikinci dönem anlatmamızı istediler. Onda da iki veya üç hafta da bir ders anlatıyordum. Ama işin içinde olmak bambaşka bir durum en azından o öğretmenlik duygusunu tattım ücretli öğretmenlikte. Ben öğretmenlik mesleğini tattırdı için mutluyum. Deneyim ve tecrübe kazandırdı.”

Katılımcı 8'e benzer ifadeler kullanan katılımcı 9'da şu ifadeleri kullanmıştır: *“Ücretli öğretmenlik deneyimi güzel bir şey daha doğrusu çocuklarla temas edebilmek güzel. Çünkü bu bölümü bitiriyorsun ama çocuklarla temas edebilmek okumaktan çok farklı. Uygulama daha farklı güzel bir şey aslında.”* Katılımcı 10 da bunu benzer olarak: *“Ücretli öğretmenlik mesleğe başlamak açısından çalışma koşulları vs. bana atanmadan önce bir tecrübe oldu. Ücretli öğretmenliği mesleğe başlama basamağı olarak gördüm. Bir okul ortamına, öğretmenlere ve velilere bu tecrübe ile alışma fırsatım oldu.”* ifadelerini kullanmıştır.

Kısa Süreli Olması (İş Garantisinin Olmaması): Araştırmanın bir temasını da ücretli öğretmenliğin kısa süreli olması ve garanti bir iş olarak görülmemesi oluşturmaktadır. Ücretli öğretmenlerin tamamı bu uygulamanın bir dönemlik veya daha kısa bir zaman için olduğundan bir okulda kalıcı olmadıklarını ifade etmişlerdir. Bir öğretmenin doğum iznine ayrılması veya tayin isteyip gitmesi yerine kimsenin gelmemesi gibi iki aylık, bir dönemlik veya en fazla bir senelik dönemlerde görev yaptıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcı 1, *“Okula yeni gidiyorsunuz zaten kısa dönemde çalışıyorsunuz bir doğum iznine ayrılıyor biri atanıyor gelmiyor sen o dönemleri doldurmuş oluyorsun uzun dönemli çalışma şansın yok o okulda kökleşemiyorsun.”* diyerek bu durumu ortaya koymuştur. Katılımcı 2, garantisinin olmamasından dolayı her yıl yapılacak bir meslek olarak görmemektedir. Garantisinin olmamasını Katılımcı 2 şöyle ifade etmiştir: *“Ücretli öğretmenlik yaparak hayatını devam ettiremezsin net yani burası. 15 yıl çalışanlar var ama ben o kadar uzun süre bir de ücretli öğretmenlik kolay çıkmıyor her yıl garanti değil belki garanti olsa devam edebilirsiniz.”* Benzer ifadelerle yer veren Katılımcı 3'te bu durumu şöyle ifade etmiştir:

“Bir kadroluyu o sınıftan alamaz ama bir ücretliyi o sınıftan alabilir yani hocam sizinle işimiz bitti deyip bizi bir kenara atabilir. Yani bizim orda bir devamlılık şartımız yok benim yerime kadrolu biri gelse ben buradan giderim. Daha önce iki hafta çalıştım eş durumunda bir geldi iki hafta sonra başka yere verdiler kadrolular gibi sürekliliği yok. Bir garantisi yok yok. Belli dönem çalışıyorsunuz o dönem bittikten sonra milli eğitim yolları ayırıyor.”

Katılımcı 4, *“Kadrolulara göre benim feshedilmem daha kolay”* diyerek iş garantisinin olmadığını belirtmiştir. Buna benzer olarak Katılımcı 3 *“Sizinle işimiz bitti denilip bir kenara atılabiliyorsunuz”* ifadesi kullanmıştır. Bu da ücretli öğretmenlerin içlerinde her an işinden olma korkusunun bulunmasına neden olmuştur. Böyle hissettikleri için ücretli öğretmenlerin kendilerini mesleklerine tam olarak veremedikleri ortaya çıkmıştır. Ücretli öğretmenlerin kadrolu olmak ve sürekli işte çalışmak istedikleri ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bunun için de kadrolu olma veya sürekli bir iş bulma çabası içinde oldukları görülmektedir. Katılımcı 5, çalışıp uğraştığı emek verdiği sınıfa başka bir öğretmenin gelmesini *“emek hırsızlığı”* olarak nitelendirmiştir. Aynı katılımcı kısa süreli olmasının kafasında parçalanmışlığa neden olduğunu, kendini tam olarak işe veremediğini şu şekilde ifade etmiştir *“İnsanın sürekli aklında şu olabiliyor acaba kadroya ne zaman geçeceğim acaba geçebilir miyim? Acaba ders çalışsam hem ücretli öğretmenlik yapıyorsun hem bunları düşünüyorsun sürekli kafada bir parçalanmışlık oluyor.”* Bu ifadelerle benzer ifadelerle Katılımcı 7 de her an çek git denilmesinin korkusuyla yaşadığını dile getirmiştir. Katılımcı 8 de *“Kadrolu biri geldi mi benim işime son veriliyor. Çünkü garantisi yok. Geçici iş olarak bakıyorum bu dönem bitti mesela ikinci dönem olacak mı belli değil.”* diyerek kafada hep soru işaretleri olduğunu, böyle bir tedirginlik ile iş yaptığını ifade etmiştir. Bu korkuyu Katılımcı 7 şöyle özetlemiştir:

“Komşular bile ne zaman kadroya geçeceksin nasıl ücretlisin bu sene alacaklar mı her eylül ayında tedirginlik yaşıyorsun. Acaba olacak mı olmayacak mı? Küçük bir okulda isen bir atama olacağı zaman insanın yüreği küt küt atıyor. Çünkü sizin yerinize kadrolu bir insan geldiği zaman çek git diyorlar. Birkaç defa böyle şey yaşadım mesela o yüzden gitme hevesiniz kalmıyor hayatta yaşama şeyiniz kalmıyor hep tedirginlik oluyor güvence olmayınca.”

Kadroluların atamalarında ben çok korkardım mesela birisi gelecekte sana çek git diyecekler diye.”

Katılımcı 9 benzer ifadeler kullanarak aklında devamlı bir soru işareti olduğunu nereye kadar ücretli öğretmenlik yapılacağını düşündüğünü şöyle açıklamıştır: “*Ücretli öğretmenlikte devamlılık olur mu olmaz mı ne yaparım diye bölünmüşlük oluyor kafanda şu soru nereye kadar ücretli öğretmen olarak devam edebilirim.*” Aynı katılımcı ücretli öğretmenlik uygulamasının sürekli olmadığını ve bunun kendinde oluşturduğu durumu şöyle ifade etmiştir: “*Ücretli öğretmenliğe geç katıldım öğretmen doğum iznine ayrılmış öyle katıldım kısa dönemli olunca kendimi dışlanmış hissettim.*” Katılımcı 10 ücretli öğretmenlik uygulamasının ve kısa süre de öğretmen değişmesinin öğrenci başarısını etkilediğini, kadrolu olursa ve sık öğretmen değişmemiş olursa öğrenciler açısından daha iyi olacağını şöyle açıklamıştır:

“Ücretli öğretmenliğin kaldırılması gerektiğini düşünüyorum. Kadrolu atanmalı, kadrolu atansa ücretliye gerek kalmayacak o zaman okulun seviyesi de yükselir çünkü kendi alanında hocalar olacak devamlı öğretmenin değişmesi verimi de düşürmektedir.”

Mesleki Doyum: Ücretli öğretmenler görev yaptıkları süre içerisinde birçok olumsuzluklara rağmen öğretmenlik mesleğinin bir adımı olarak görüp bu süreçten keyif aldıklarını ifade etmektedirler. Araştırmanın örneklemi oluşturan tüm ücretli öğretmenler kendilerine ücretli öğretmen denilmesine karşı çıkmıştır. Bu deneyim sırasında ayrımcılık, ekonomik sıkıntılar ve kendilerine karşı üzüntü verici olaylar ile karşılaşmalarına karşın mesleklerini yapmanın, öğrencilerle birlikte olmanın, sınıf atmosferini yaşamının kendilerine büyük bir mutluluk ve haz verdiğini ifade etmişlerdir. Katılımcı 1 “*Bir şeylere dokunduğumu hissediyorum bu da bana büyük bir mutluluk veriyor bir şeyler öğretebilmenin huzurunu veriyor. Kıymetli bir durum.*” diyerek bu durumu ifade etmiştir. Aynı katılımcı görüşme esnasında şu ifadeler ile ücretli de olsa öğretmen olmanın verdiği huzuru şöyle açıklamıştır:

“Ben çocukluğumdan beri öğretmen olmayı çok istedim benim çocukluk hayalimdi gerçekleştirdiğime inanıyorum kadrolu da olsa kadrosuzda olsa ben öğretmenim. Mesela öğrencilerle buluşmak mesela onlara bir şeyler anlatmak bende bunu yapıyorum mükemmel bir şey. Ben sınıfta ders anlatırken kendimi en huzurlu yerde gibi hissediyorum. Sabah uyanmak çok zor ama okula gelince o zorluk tamamıyla gidiyor. Mutlu olduğun bir ortam huzurlu olduğum bir ortam burası”

Katılımcı 2 öğrencilerin başarısının kendisine mesleki doyum sağladığını ve kendisini fazlasıyla mutlu ettiğini şöyle ifade etmiştir: “*Burada bir okulda DYK derslerine giriyordum. 8. sınıflar yapılan bir denemede benim dersimde ilçe ikincisi olmuştu ciddi anlamda bir ortalama farkı vardı hem ilk sınava göre hem de diğer okullara göre bu beni çok mutlu etmişti ilk sınavda ben yoktum.*” Aynı katılımcı ücretli öğretmenlik yapmaktan pişman olmadığını, kendisini üç dört yıl önceki öğrencilerin bile aradığını ve bunun kendisini çok gururlandırdığını belirtmiştir. Katılımcı 3 “*Ücretli öğretmen olsak bile en başta kendi mesleğimizi yapıyoruz, tabi gönül isterdi ki atanmak ama kendi mesleğimi yapmak büyük mutluluk veriyor. 3 yıl evde kaldım ücretli öğretmenlik yapmadım bekledim iki yıldır yapmaktayım kendi mesleğimi yaptığım için gurur duyuyorum öğretmenlerle olmak öğrencilerle olmak çocukları çok seviyorum onun için öğretmen oldum zaten.*” şeklinde başka meslek yapmak yerine ücretli de olsa kendi mesleğini yapmaktan gurur duyduğunu ifade etmiştir. Çocuklarla vakit geçirmenin onun için en büyük doyum olduğunu belirtmiştir. Hatta uzak bir yerden okuluna geldiğini ifade eden katılımcı buna rağmen ücretli de olsa öğretmenlik mesleğini yapmaktan keyif aldığını ifade etmiştir. Katılımcı 4 kendisini ücretli öğretmen olarak görmediğini öğretmen olarak gördüğünü ve öğretmenlik mesleğinin verdiği duygunun güzel bir duygu olduğunu şöyle açıklamıştır: “*Ben devletin milli eğitim öğretmeni olarak çalışan bir elamanıyım. Gayet güzel bir duygu öğretmenlik mesleğinin vermiş olduğu şey bence güzel tatmin edici.*” Aynı katılımcı yaptığı etkinliklerin ve çalışmaların kendisine keyif verdiğini de ifade etmiştir.

Katılımcı 6 kendisine hocam denmesinin ve saygı duyulmasının kendisini çok memnun ettiğini açıklamıştır. Aynı zamanda toplum tarafından saygınlık kazandığını ifade eden katılımcı öğrencilerle zaman geçirmekten hoşlandığını şöyle açıklamıştır: “*Öğrencilerimin hepsini çok seviyorum ayrı ayrı onlarla vakit geçirmek çok hoşuma gidiyor.*” Katılımcı 7 de yaşamış olduğu mesleki doyumunu şöyle açıklamıştır:

“Emeğimizin karşılığı para olarak almıyoruz ama çocuğun bir gülüşü bakışı bir şeyi sana gelip sarılması benim bir öğrencim konuşamıyordu düşünün şimdi isminle hitap ediyor bana gelip

sarıyor kendi çocuğum gibi yani her şey para değil bence sevgide paramızın karşılığını veriyor.”

Katılımcı 8 öğrencilerle güzel vakit geçirdiğini ve onlarla etkinlikler yaptığını belirtmiştir. Diğer birçok olumsuzluğa rağmen öğrencilerden gelen sevginin, saygının ve öğretmenlik duygusunu tatmanın kendisini mutlu ettiğini belirtmiştir. Kendisine öğretmenlik duygusunu tattırıldığını belirten katılımcı bu durumun çok farklı olduğunu, böyle şeyleri daha önce yaşamadığını şöyle açıklamıştır:

“Ücretli öğretmenlik bana öğretmenlik duygusunu tattırdı. Öğrencilerden çok güzel tepkiler alıyorum mesela geçen seneki öğrencilerim sokakta yolda gördüğümde niye bıraktınız diye üzülüyorlar. Keşke gitmeseydiniz filan beni arıyorlar bu senekiler de öyle hemen bağlandılar yolda filan soruyorlar, hocam deyip sarılıyorlar ben böyle tepkiler öncesinde hiç görmemişim yani.”

Katılımcı 9 yaptıkları işin karşılığını maddi olarak alamadıklarını, dezavantajlarının fazla olmasına rağmen öğrenciye dokunabilmenin mutluluğunu *“Ya şöyle yani evet yaptım işin karşılığını aldığımı düşünmüyorum ama öğretmenlik mesleğini seviyorum. Bunun eğitimini aldım ve çocuklara dokunmamın bir yolu bu ücretli öğretmenlik yapmak sonuçta atanamadım. Ve sonuçta bu şekilde de olsa çocuklara dokunmam hoşuma gidiyor yani mesleğimi yapmak.”* ifadeleriyle açıklamıştır. Aynı katılımcı *“Birçok duyguyu bir arada hissettiriyor ama öğretmenliği seviyorum onu da bu şekilde tattırıyor işte. Öğretmenlik duygusunu tattırıyor o anlamda tabi ki iyi hissediyorum öğretmenliği tada bildim için.”* ifadesiyle de öğretmenlik mesleğini tadabildiği için mutlu olduğunu ortaya koymuştur. Buna benzer ifadeler ile katılımcı 10 da öğrencilere fayda sağlamanın kendisini de değerli hissettirdiğini ve onlara bir şeyler öğretebilmenin hazzını yaşadığını belirtmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ücretli Öğretmenliğe Yönelik Algılarına İlişkin Bulgular

Araştırma verilerinin analizi sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ücretli öğretmenliğe yönelik algılarını oluşturan iki bileşene ulaşılmıştır. Söz konusu bu bileşenler: 1. Bir geçiş ve mesleki alışma süreci olarak ücretli öğretmenlik ve 2. Harçlıktır (Ekonomik bağımsızlık). Aşağıda, her bir temaya ilişkin bulgular katılımcı görüşleriyle desteklenerek sunulmaktadır:

Bir Geçiş ve Mesleki Alışma Süreci Olarak Ücretli Öğretmenlik: Bu araştırmaya dâhil edilen sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tamamı temel hedeflerinin mezun olduktan sonra herhangi bir yere atanarak görevlerini yapmak olduğunu belirtmiştir. Ancak atanamadıkları takdirde ücretli öğretmenlik, etüt merkezi öğretmenliği gibi alternatifleri değerlendirebileceklerini söyleyen öğretmen adayları, aynı zamanda bu sürecin bir geçiş aşaması olarak değerlendirilebileceğini ifade etmişlerdir. ÖA3 *“Açıkçası ben KPSS için gerekli hazırlığımı bu sene yapmadım. Gelecek yıl hem ücretli öğretmenlik yapıp hem de sınava hazırlanmayı düşünüyorum.”* diyerek ücretli öğretmenliğe ilişkin olumsuz bir algısının olmadığını ifade etmiştir. ÖA6 da benzer şekilde bu konudaki düşüncesini *“Ücretli öğretmenliği, atanamazsam bir çözüm olarak düşünüyorum açıkçası. Atanana kadar. Hem mezun olduktan sonra insanların bana şimdi ne yapıyorsun, atanamadın mı gibi sorular yöneltmesini de engellemiş olurum. Mahalle baskısından kaçış yolu birazda.”* diyerek açıklamıştır. ÖA6'nın ifadesinden ücretli öğretmenliğin mahalle baskısından bir kaçış olarak görüldüğü de anlaşılmaktadır. ÖA11 ise *“Ailesinden bir kişinin ücretli öğretmenlik yaptığını, onun bu süreçte maddi manevi çok yıprandığını gördüğünü, bu yüzden atanamazsa sadece sınava hazırlanmayı, ücretli öğretmenlik yapmayı düşünmediğini”* ifade etmiştir. ÖA7 ücretli öğretmenliğe ilişkin beklentilerini ise şu sözlerle ifade etmiştir;

“Ben sosyal bilgiler öğretmenliği bölümüne bilerek ve isteyerek geldim. Sadece puanım yettiği için değil yani. Şu an 4. sınıf öğrencisi olarak atanamama ihtimalimin olduğunu biliyorum. Ama bu düşünce beni strese soktuğunda en kötü ihtimalle 1 yıl ücretli öğretmenlik yaparak sınava hazırlanırım diyerek rahatlıyorum. Bence böyle bir şansımızın olması iyi. Ücret olarak az aldıklarını biliyorum. Ama sonuç olarak bir tür alışma süreci olacak benim için.”

ÖA9 ise ücretli öğretmenliğe ilişkin beklentisini şu cümlelerle ifade etmiştir;

“Öğretmenliğin bir acemilik süreci olduğunu kendi ablamdan biliyorum. O da mezun olduğunda birkaç sene ücretli öğretmenlik yaptı ve sonra atandı. Atandığında iyi ki ücretli öğretmenlik yapmışım dediğini hatırlıyorum. Açıkçası bende öyle düşünüyorum. Bir alışma süreci olur diye düşünüyorum. Tabi asıl hedefim atanmak ama olamayabilir tabi. Olmazsa da ücretli öğretmenlik yapacağım bir süre.”

ÖA2 ücretli öğretmenliğin olumlu ve olumsuz yanları ile ilgili olarak;

“Ücretli öğretmenlik yaparken yani evet atanmadığın için zorunlu olarak ücretli öğretmenlik yaptığımız çok belli bence. Herkesin e mezun oldun ne yapıyorsun şimdi? Şeklinde sorular soracağına eminim. Şimdiden soruyorlar atanamazsan ne yapacaksın diye. Bende atanamazsan ücretli öğretmenlik yapmayı düşünüyorum tabi. Başka alternatifim yok. Başka bir işe yönelmek istemem bu kadar eğitim alıp. O yüzden ücretli öğretmenlik beni hem öğretmenlikten uzaklaştırmaz hem de milletin sorularından korur.”

Öğretmen adaylarının genel olarak ücretli öğretmenliğe ilişkin olumsuz bir tavır içinde olmadıkları aksine atanamama durumu için iyi bir şans olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Ücretli öğretmenliğin maddi dezavantajlarının farkında olmalarına rağmen meslekten uzaklaşmamak, ilerleyen dönemler için bir alışma süreci olması adına ücretli öğretmenlik istihdamını olumlu değerlendirdikleri görülmektedir. Ayrıca ücretli öğretmenliğin atanma sürecinde mahalle baskısından kaçış olarak görüldüğü de tespit edilmektedir.

Harçlık (Ekonomik bağımsızlık): Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ücretli öğretmenliği ekonomik bağımsızlık ve harçlık sağlama bağlamında da olum değerlendirdikleri görülmektedir. Atanma sürecinde ailelerine yük olmadan ekonomik ihtiyaçlarını gidermek için bir alternatif olarak gördükleri tespit edilmektedir. Buna yönelik olarak ÖA1 “Mezun olduktan sonra hemen atanamayabilirim. Ama aileme yük olmamak için bence ücretli öğretmenlik iyi bir fırsat. Çok ücret alamamam da harçlığımı kazanırım. Hem de kendi mesleğimi yapmış olurum.” şeklinde buna yönelik düşüncelerini ifade etmiştir. ÖA 3 de aynı doğrultudaki düşüncelerini şöyle açıklamıştır: “...Hem az da olsa maddi bir kazanç hem de mesleğe alışmak açısından iyi olacağını düşünüyorum...”. ÖA4 ücretli öğretmenliği ekonomik özgürlük olarak görmekte ve aynı zamanda bu uygulamanın öğretmenlik mesleğini icra etmeye imkân tanıdığını dile getirmektedir. ÖA4 buna yönelik olarak şunları dile getirmiştir: “...Hem maddi olarak özgür olabilmek hem de mesleğimden uzaklaşmamak için...”. “Hem de az da olsa para kazanmamı sağlar diye düşünüyorum...” şeklinde düşüncesini ifade eden ÖA7 ücretli öğretmenliğe az da olsa ekonomik bağımsızlık sağlayacağı için olumlu bakmaktadır. ÖA9 ise konuyla ilgili olarak şunları dile getirmiştir:

“İnsanın bir yaştan sonra ailesinden ekonomik anlamda bir şeyler talep etmesi zor oluyor. Neticede beni üniversite okutmuşlar. Mezun olduktan sonra tekrar onları ekonomik olarak yormak çok hoş olmaz. Hem benim de zoruma gider. Bir şekilde kendi harçlığımı kazanmam lazım. Bunun için de ücretli öğretmenlik en ideal seçenek. Hem öğretmenlik mesleğini deneyim etmiş olurum. Sonuçta kendi mesleğim...”

Tartışma, Sonuç ve Sonuç

Bu araştırmada ücretli sosyal bilgiler öğretmenlerinin ücretli öğretmenlik ile ilgili algı, beklenti ve deneyimlerinin ortaya çıkartılması hedeflenmiştir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmen adaylarının da ücretli öğretmenliğe yönelik algılarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırmada şu iki soruya yanıt aranmıştır: 1. Ücretli sosyal bilgiler öğretmenlerinin ücretli öğretmenlikle ilgili algıları, deneyimleri ve beklentileri nasıldır? 2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ücretli öğretmenliğe yönelik algıları nasıldır? Araştırmada ilk olarak ücretli öğretmen olarak çalışmanın ne anlama geldiği tespit edilmiştir. Bunun için de ücretli sosyal bilgiler öğretmenleriyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin analizi sonucunda, çalışmaya katılan ücretli öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda ücretli öğretmen olarak çalışmanın yapısını ve özünün şu bileşenlerden oluştuğu tespit edilmiştir.

1. **Ekonomik olarak sıkıntılar yaşama:** Ücretli öğretmen olarak çalışanlar sıklıkla emeklerinin karşılıklarının verilmediğini kadrolu öğretmenlere göre çok düşük ücretle çalıştıklarını ifade etmektedir. Maaşlarının bu derece düşük olması geçim sıkıntılarına ve ister istemez maddi sıkıntılardan dolayı da kendilerini tam anlamıyla mesleklerine verememelerine sebep olmaktadır.
2. **Ayrımcılık ile karşı karşıya kalma:** Ücretli öğretmenler kadrolu-ücretli öğretmen ayrımına maruz kalmaktadırlar. Bu ayrımda çevrenin, öğretmenlerin ve idarenin rolü olmaktadır. Ücretli öğretmenler bu ayrımdan dolayı kendilerine ikinci sınıf öğretmen muamelesi yapıldığını düşünmektedirler. Onların bu düşüncelerini yaşamış oldukları deneyimler doğrulamaktadır.
3. **Öğretmenlik mesleğini yaparak-yaşayarak öğrenme (Deneyimleyerek öğretmenlik mesleğini öğrenme):** Ücretli öğretmenler, öğretmenlikle ilgili iş ve işlemleri ücretli öğretmenlikte öğrendiklerini

belirtmişlerdir. Ücretli öğretmenler yaşadıkları bu deneyim sayesinde öğretmenliği işin içinde olarak öğrenmektedir. İşin içinde olmanın çok farklı olduğunu ve asıl bu mesleğin uygulama esnasında öğrenildiğini bütün katılımcılar ifade etmişlerdir. Gerek bürokratik işlemler gerekse sınıf içindeki tavırlar ve öğrenciye yaklaşımlar ücretli öğretmenlik yaparak daha iyi öğrenilmektedir.

4. *Kısa süreli olması (iş garantisinin olmaması):* Katılımcıların tamamı ücretli öğretmenlik uygulamasının kısa süreli olduğunu ifade etmişlerdir. Kadrolu birinin izne ayrılması veya tayin isteyen birinin yerine başka birinin gelmemesi sonucu en fazla bir yıllık veya bir dönemlik çalıştıklarını belirtmişlerdir. Her tayin döneminde işine son verilme korkusu yaşadıklarını ifade eden katılımcılar ücretli öğretmenliği garanti bir iş olarak görmediklerini açıklamışlardır.
5. *Mesleki doyum:* Ücretli öğretmenlerin görevleri sırasında yaşadıkları birçok sıkıntıya ve türlü olumsuzluklara rağmen mesleklerini yaptıkları için ve öğrencilerle bir arada olabildikleri için kendilerini mutlu hissettikleri anlaşılmaktadır. Öğrencilere faydalı olabilmenin mutluluğu ve öğrencilerden gelen başarı, sevgi, saygı ve vefa olumsuzlukları unutturmaktadır.

Ücretli sosyal bilgiler öğretmenleriyle yapılan görüşmeler sonucunda ortaya çıkan ilk tema “*ekonomik olarak sıkıntılar yaşama*” adlı temadır. Ücretli sosyal bilgiler öğretmenleriyle yapılan görüşmeler neticesinde ortaya konan bulgular göstermektedir ki ücretli öğretmenlere verilen ücret çok yetersizdir. Bunu katılımcıların tamamı ifade etmiştir. Ekonomik olarak verilen ücretin yetersiz olması verimi de düşürmektedir. Araştırmanın bulgusu daha önce farklı desenlerle yürütülen çalışmalardan elde edilen bulgular ile de örtüşmektedir. Doğan, Demir ve Turan (2013) tarafından yapılan çalışmada ücretli öğretmenlerin devlete maliyetinin çok düşük olduğu, bu durumun kadrolu öğretmenlere nazaran devletin işine geldiği fakat ücretli öğretmenleri sıkıntıya soktuğu ifade edilmiştir. Torun (2010) ücretli öğretmenlerin mevsimlik işçi gibi görüldüğünü araştırmasında dile getirmektedir. Ögülmüş, Yıldırım ve Aslan (2013) araştırmasında ücretli öğretmenlere görevlerini yaparken karşılaştıkları sorunları sormuş ve on iki alanda sorun yaşadıklarını tespit etmiştir. En sık dile getirilen sorunun ise ekonomik anlamda olduğu saptanmıştır. Akbulut, Güven ve Karaalioglu (2018) çalışmasında ekonomik sıkıntıların mesleğe ilişkin güdülenmeyi ve motivasyonu etkilediğini ifade etmektedir. Bu araştırmanın bulguları neticesinde de ücretli öğretmenlerin ekonomik sıkıntı yaşadıkları ve bu sıkıntıların eğitim öğretim faaliyetlerini etkilediği ortaya konulmuştur. Polat (2013) çalışmasında ücretli öğretmenlikte çalışanların aynı işi yapmalarına rağmen maaşlarının çok düşük olduğunu ifade etmiştir. Bu durumun adaletsizlik olarak görüldüğünü belirten araştırmacı, ücretli öğretmenlerin ücretlerinin hiç tatmin edici olmadığını ifade etmiştir. Tuncer (2012) çalışmasında ücretli öğretmenlerin düşük ücret aldığını ifade etmiştir. Ekonomik açıdan rahat olan öğretmenlerin daha verimli olacağını belirten Tuncer aynı zamanda gelir düzeyinin okuldaki öğretmen uyumu üzerinde de önemli bir etkiye sahip olduğunu belirtmiştir. Yapılan diğer çalışmalar da bu araştırmanın bulguları ile paralellik göstermektedir (Yılmaz, 2018; Soydan, 2012; Bayram, 2009; Kiraz, 2014; Ögülmüş, 2012; Özer, 2008). Bu bilgilerden yola çıkıldığında ücretli öğretmenlerin karşılaşmış oldukları en büyük problemin ekonomik anlamda olduğu görülmektedir. Ekonomik sıkıntının ise verimi azalttığı anlaşılmaktadır. Bu problemin eğitim sisteminde çözülmeyi bekleyen önemli problemler arasında yer aldığı ifade edilebilir.

İkinci temanın “*ayrımcılık ile karşı karşıya kalma*” olduğu görülmektedir. Ücretli sosyal bilgiler öğretmenleriyle yapılan görüşmeler neticesinde ücretli öğretmen statüsünde çalışanların okul idaresi, öğretmenler ve çevre tarafından büyük bir ayrımcılığa maruz bırakıldığı tespit edilmiştir. Ücretli öğretmenlerin bu ayrımın devlet tarafından da yapıldığını düşündükleri görülmüştür. Ücretli öğretmenler okul idaresi tarafından kendilerine pek söz hakkı tanınmaması, öğretmenlerin kendi aralarına almak istememeleri ve velilerin ücretli öğretmenleri öğretmen olarak görmemeleri gibi birçok durumla karşı karşıya geldiklerini ifade etmişlerdir. Gerek maaş olarak gerek verilen haklar olarak büyük bir ayrımcılıkla karşı karşıya kaldıklarını dile getirmişlerdir. Tüm derslere eksiksiz olarak girseler dahi devlet tarafından sigortalarının yarım yatırıldığını belirtmişlerdir. Bu araştırmanın bulgularını farklı desenlerle yapılan araştırma bulguları da destekler niteliktedir. Doğan, Demir ve Turan (2013) araştırmasında ücretli öğretmenlerin özlük ve ekonomik haklar bakımından diğer öğretmenlere göre çok daha dezavantajlı bir durumda çalıştıklarını ifade etmiştir. Torun (2010) ücretli öğretmenlerin kendilerini mevsimlik işçi olarak gördüklerini ve hiçbir sosyal haklarının olmadığını dile getirmiştir. Bayram (2009) ücretli öğretmenlerin son derece olumsuz şartlarda çalıştıklarını ortaya koymuştur. Aynı zamanda ücretli öğretmenlerin idareyle, diğer öğretmenlerle, öğrenci ve velilerle olan

ilişkilerinde ve çevrelerinde çalışma koşullarından dolayı sıkıntılar yaşadıklarını ifade etmiştir. Demir (2010) farklı çalışma biçimlerinin öğretmenler arasındaki ilişkileri olumsuz etkilediğini tespit etmiştir. Özer (2008) ücretli, kadrolu veya sözleşmeli gibi bir ayırımın olmasının doğru bir yaklaşım olmadığını araştırmasında vurgulamıştır. Okullarda kadrolu-kadrosuz ayırımının yapıldığını dile getirmiştir. Araştırmasında kadrosuz öğretmenlere farklı muamele yapıldığını ve bunun büyük bir haksızlık olduğunu ifade etmiştir. Budak (2009) araştırmasında ücretli öğretmenlerin haftalık girdikleri ders saati oranında ücret aldıklarını vurgulamaktadır. Bayramlarda ve olumsuz hava koşulları nedeniyle yapılan tatillerde ücretli öğretmenlerin ücretlerinin kesilmekte olduğunu belirtmektedir. Öğülmüş, Yıldırım ve Aslan (2013) tarafından yapılan çalışmada kadrolu öğretmenlerle farklı haklara sahip olmalarının ücretli öğretmenlerde ikinci sınıf öğretmen hissiyatı oluştuğunu ifade etmiştir. Bayram (2009) araştırmasında ücretli öğretmenlerin özlük haklarından yoksun olduklarını ve en basitinden öğretmen kimliği kullanmadıklarını dile getirmiştir. Çalışoğlu ve Tanışır (2018) yirmi ücretli öğretmen ile ücretli öğretmenliği değerlendirmiştir. Çalışmada öğretmenlik mesleği konusunda ayırım olmasının öğretmenleri rahatsız ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Polat (2013) “*Ücretli Öğretmenlik İstihdamının Yaratığı Sorunlar Üzerine Nitel Bir Araştırma*” adlı çalışmada izin ve ücret konularında ücretli öğretmenlere haksızlık ve ayırım yapıldığını ifade etmiştir. Bu ayırımın olması pek çok problemi beraberinde getirmektedir. Böyle bir ayırımın olması veli, öğretmen ve idare arasında pek çok problemi de meydana getirmektedir. Tuncer (2012) çalışmasında ücretli öğretmenlerin ikinci sınıf muamele gördükleri, idarenin ayırım yaptığı ve kadrolu öğretmenlerin gruplaşma yaptığı gibi sonuçlara ulaşmıştır. Yalçın (2011) yaptığı çalışmada farklı statüde çalışanlar arasında ayrımcılığın olduğunu belirtmektedir. Yılmaz (2018) ücretli öğretmenlere devlet eliyle birçok ayrımcılık yapıldığını ve gerekli hakların verilmediğini dile getirmiştir. Aynı çalışmanın bulgularında ücretli öğretmenlere ikinci sınıf çalışan gözüyle bakıldığını ifade etmiştir. Özer (2008) ise çalışmasında kadrolu kadrosuz ayırımın yapıldığını vurgulamıştır. Yapılan çalışmalar bu çalışmanın bulguları ile örtüşmektedir. Bu bilgiler ışığında öğretmenlerle ilgili olarak kadrolu-kadrosuz gibi bir ayırımın yapıldığı ve bu durumun ücretli öğretmenleri olumsuz etkilediği görülmektedir. Ayrıca bu durumun öğretmen-öğretmen, öğretmen-veli, öğretmen-idare, öğretmen-öğrenci ilişkilerine olumsuz etkide bulunacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra eğitim öğretimin etkililiğini de azaltacağı ve bu sorunun mutlaka çözülmesi gerektiği ifade edilebilir.

Araştırmanın üçüncü temasını “*öğretmenlik mesleğini yaparak yaşayarak öğrenme*” adlı tema oluşturmaktadır. Katılımcıların tamamı yaşamış olduğu birçok probleme karşın ücretli öğretmenlik uygulamasının kendileri için deneyim olduğunu ve kendilerine hem mesleki hem kişisel olarak büyük katkı sağladığını belirtmiştir. Özellikle ilk olarak görev yapmanın getirmiş olduğu heyecanı yenmede ücretli öğretmenlik uygulamasının büyük yarar sağladığı ifade edilebilir. Katılımcıların çoğunun ifade ettiği “*staj uygulaması çok farklı işin içinde olmak çok farklı*” sözüyle öğretmenlik mesleğini yaparak yaşayarak öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Alan yazın incelendiğinde Bayram (2009) tarafından yapılan çalışmada ücretli öğretmenliğin mesleki anlamda olumlu katkılar sağladığı vurgulanmıştır. Bu çalışmada da katılımcılar ailesine yakın bildikleri bir ortamda deneyim kazandıkları için bu işi yaptıklarını ifade etmişlerdir. Ücretli öğretmenler çalıştıkları koşullar itibarı ile durumdan rahatsızlar. Ancak mesleki tecrübe kazandıklarını ve stajdan farklı olarak işin içinde mesleği öğrendiklerini ifade etmektedirler. Benzer bulgulara ulaşan Kiraz (2009) ücretli öğretmenlikte çalışanların olumsuzluk yaşamalarına rağmen ücretli öğretmenliği bir deneyim olarak gördüklerini belirtmiştir. Ücretli öğretmenliğin deneyim kazandırarak çalışanları geliştirdiğini araştırmasında ifade etmiştir. Akbulut, Güven ve Karaalioğlu (2018) tarafından yapılan çalışmada ise ücretli görev yapanların bu deneyim sayesinde dersi kontrol etmeyi, çocuklarla daha iyi iletişim kurmayı ve mesleğin kolay ve zor yönlerini öğrendikleri belirtilmiştir. Çalışoğlu ve Tanışır (2018) tarafından yapılan çalışmada ücretli öğretmenlerin ücretli öğretmenliği mesleğe başlamak, mesleğe adım atmak olarak değerlendirdikleri, kendileri için deneyim olarak gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Turan ve Bozkurt (2010) araştırmasında ücretli öğretmenlerin mesleki anlamda deneyim kazandığını ifade etmektedir. Bu çalışmanın verileriyle alan yazında yer alan çalışmaların sonuçları örtüşmektedir. Bu bilgiler ışığında ücretli öğretmenlik yapanların mesleki deneyim kazandıkları ve kendilerini öğretmenlik konusunda geliştirdikleri söylenebilir.

Araştırma temalarından dördüncüsünü “*Kısa süreli olması (iş garantisinin olmaması)*” adlı tema oluşturmaktadır. Ücretli öğretmenliğin kısa dönemler halinde olması ücretli öğretmen olarak çalışanlarda “*Bir sonraki dönem de ne yapacağım ya tekrar görevlendirmesem?*” sorusunu akla getirmektedir. Bu durum kendilerinde gelecek kaygısı oluşturmakta ve kendilerini mesleklerine vermelerinin önüne geçmektedir.

Ücretli öğretmenler bir yandan ders ve öğrenciler ile ilgilenmekte bir yandan kendini güvence altına almaya yönelik olarak atanmak için ders çalışmakta veya sürekli bir iş bulmanın sıkıntısını yaşamaktadırlar. Bunun için de dönem ortasında veya KPSS sınavına yakın bir zamanda pek çoğu ücretli öğretmenliği bırakmaktadır. Bunun yanı sıra ücretli öğretmenler idareciler, öğretmenler ve veliler tarafından geçici olarak görülme ve onlara karşı istemsiz olarak “nasılsa geçici” algısı oluşmaktadır. Bu durumdan ücretli öğretmenler etkilenmektedir. Bu olumsuz durumdan en çok etkilenen ise çocuklar olmaktadır. Çünkü eğitim-öğretim faaliyetleri süreklilik isteyen bir durumdur. Eğitim-öğretim okul ortamında sürekli bulunmayı ve ders dışı etkinliklerde de beraber olmayı gerektirmektedir. Alan yazın incelendiğinde benzer bulguya ulaşan çalışmalar mevcuttur. Nitekim Yılmaz (2018) araştırmasında ücretli öğretmenlerin görevlerine her an son verilme korkusu yaşadıklarını belirtmektedir. Aynı çalışmada geçici olarak çalışmanın öğretmen performanslarını da düşürdüğünü ve öğrencilerin bundan olumsuz etkilendiğini ortaya koymuştur. Çakır (2007) ise çalışmada iş güvencesizliği nedeniyle ücretli öğretmenlerin iş doyumunun ve performansının az olacağını ifade etmiştir. Torun (2010) araştırmasında öğretmen açığını kapatan ücretli öğretmenlik uygulamasına değinmiştir. Öğretmenlerin geçici istihdam edilmelerinin güvence, hak ve sosyal adalet gibi konularda olumsuzluğa yol açabileceğini dile getirmiştir. Doğan, Demir ve Turan (2013) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin öğretim sisteminin en önemli unsuru olduğunu ve süreklilik arz etmesi gerektiğini ifade ederek ücretli öğretmenler ile süreklilik arz eden bir sözleşme yapılması gerektiğini vurgulamışlardır. Polat (2013) “Ücretli Öğretmenlik İstihdamının Yarattığı Sorunlar Üzerine Nitel Bir Araştırma” adlı çalışmada ise öğretmenlerin geçici olmasının problem oluşturduğunu belirtmiştir.

Ücretli öğretmenlerle yapılan görüşmelerin analizi sonucu ulaşılmış olan son tema ise “*Mesleki doyum*” adlı temadır. Bu temada mesleği sevme, mesleğe karşı ilgili ve istekli olma gibi kodlar ortaya çıkmıştır. Katılımcılar ücretli öğretmenliği öğretmenliğin ilk adımı olarak nitelendirmişlerdir. Bu süreç içerisinde diğer pek çok sıkıntı ve olumsuzluk yaşamalarına rağmen bu süreçten keyif aldıklarını, öğretmenlik mesleğini tattıklarını, öğrencilerle zaman geçirmekten mutlu olduklarını katılımcılar sık sık dile getirmişlerdir. Akbulut, Güven ve Karaalioglu, (2018) atama ücretli öğretmenlere yönelik yaptığı çalışmada onların çocuklarla zaman geçirmekten ve öğrendiklerini anlatmaktan çok keyif aldıklarını belirtmiştir. Olumlu hislerden bahsettiklerini ve olumlu tutum geliştirdiklerini de ifade etmiştir. Soydan (2012) özlük haklarından kaynaklanan farklılıkların onların iş doyumlarını olumsuz etkilediğini fakat mesleğe bağlılık düzeyinin kadrolulara nazaran onlarda daha fazla olduğunu ifade etmiştir. Çakır (2007) çalışmada iş doyumunu ile kısa süreli olması arasında ters ilişki olduğunu belirtmiştir. İş güvencesizliği ve sürenin kısa olması beraberinde iş doyumunu azalttığını belirtmiştir. Bu çalışmada ise ücretli öğretmenlerin kısa süreli ve iş güvencesizliğine rağmen mesleki doyum sağladıkları ifadelerinde belirttikleri olumlu duygular ile ortaya konmuştur. Fakat öğretmenlik mesleğini sevdiklerini, mesleklerini yapmaktan haz aldıklarını belirtmekle beraber kısa süreli olmaları ve gelecek kaygısı yaşamalarından dolayı kendilerini tam olarak bu işe veremediklerini de belirtmişlerdir. Doğan, Demir ve Turan (2013) farklı statü ve özlük haklarına sahip ücretli öğretmenlerin iş doyumunun, motivasyonunun ve veriminin düşük olacağını çalışmada ortaya koymuştur. Karadeniz ve Demir (2010) sözleşmeli öğretmenler üzerine yaptığı çalışmada sözleşmeli olarak farklı statüde çalışmanın iş doyumunu olumsuz etkilediğini ortaya koymuştur. Öğülmüş, Yıldırım ve Aslan (2013) kadrosuz öğretmenlerin kadrolu öğretmenlere karşın öğretmenlik yapma heveslerinin daha düşük olduklarını çalışmada belirtmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla yapılan görüşmeler sonucunda ortaya çıkan temaların 1. *Bir geçiş ve mesleki alışma süreci olarak ücretli öğretmenlik* ve 2. *Harçlıktır (Ekonomik bağımsızlık)* şeklinde olduğu görülmüştür. Öğretmen adaylarının ücretli öğretmenliği bir seçenek ve alışma evresi olarak gördükleri tespit edilmiştir. Mezun olduktan sonra atanma sürecine kadar olan süre zarfında ücretli öğretmenlerin onlara bir takım yararlarının olacağını düşünmektedirler. Bu yararlar öğretmenlik mesleğine alışma, deneyim kazanma, mahalle baskısından kurtulma ve bir nebze de olsa ekonomik bağımsızlık elde etme olarak sıralanabilir. Bu bağlamda öğretmen adaylarının ücretli öğretmenlik algılarının olumlu yönde olduğu ifade edilebilir. Ancak öğretmen adaylarının beklentileriyle ücretli öğretmenlerin düşünceleri uyuşmamaktadır.

Sonuç olarak Milli Eğitim Bakanlığı'nın bir istihdam tipi olan ücretli öğretmenlik, öğretmen adaylarının beklentileri bağlamında olumsuz bir algıya sahip olmasa da ücretli öğretmenlik yapan sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından olumsuz karşılanmaktadır. Öte yandan mesleki doyum, öğrenciye yakınlık, meslekten

uzaklaşmama, öğretmenliğe alışma açısından ise olumlu yönlerinin de olduğu değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgu ve sonuçlar doğrultusunda şu öneriler sunulabilir;

- Ücretli öğretmenlik istihdam tipi korunarak özlük, maaş ve sigorta gibi konularda iyileştirmeler yapılabilir.
- Ücretli öğretmenlerin sorunlarının belirlenmesi ve çözüme kavuşturulabilmesi adına, düzenli aralıklarla ücretli öğretmenlerin süreç ile ilgili durumlarının ve düşüncelerinin belirlenebileceği anket çalışmaları yapılabilir.
- Seminer ve hizmet içi eğitim gibi faaliyetlerden ücretli öğretmenlerin de faydalanması sağlanabilir.
- Ücretli öğretmen ifadesinin oluşturduğu olumsuz algıdan dolayı bu tip öğretmenlik için başka bir isimlendirme çalışması yapılabilir.

Katkı Beyanı

Çalışmaya tüm yazarlar eşit oranda katkı sağlamıştır.

Birinci yazar: %33,3, İkinci yazar: %33,3, Üçüncü yazar: %33,3

Birinci yazar: Verilerin toplanması ve bulgular

İkinci yazar: Literatür taraması, giriş ve yöntem

Üçüncü yazar: Sonuç, tartışma,

Çatışma Beyanı

Araştırmanın yazarları arasında herhangi bir çıkar/çatışma vb. durum bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akbulut, C. K., Güven, S. & Karaalioğlu, S. (2018). Atama bekleyen öğretmenlerin mesleğe yönelik tutumları üzerine nitel bir çalışma. *Harran Education Journal*, 3, 1-13.
- Akın, O. (2016). *Ücretli öğretmenlerin dükennmişlik düzeyleri* (Yüksek lisans projesi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Bayram, G. (2009). *Öğretmenlerin istihdam biçimi farklılıkları ve yarattığı sorunlar: Ankara'da çalışan sözleşmeli ve ücretli öğretmenlerin görüşlerine dayalı nitel bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisan tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bozbayındır, F. (2019). Öğretmenlik mesleğinin statüsünü etkileyen unsurların öğretmen görüşleri temelinde incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(72), 2076-2104. 10.17755/esosder.583274
- Budak, T. (2009). *İlköğretim okullarında görev yapan kadrolu ve sözleşmeli öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları (Kocaeli ili örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çakır, Ö. (2007). İşini kaybetme kaygısı: İş güvencesizliği. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 1(12), 117-140.
- Çalışoğlu, M. & Tanışır, S. N. (2018). Sözleşmeli öğretmenlik uygulamalarının sözleşmeli öğretmenlerin görüşleri çerçevesinde değerlendirilmesi. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 105-132 .
- Çankır, Ş. & Kurum, G. (2017). Atanmak ya da atanamamak: Ücretli öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(3), 9-35.
- Çolak Ölmez, Z. (2009). *Sözleşmeli öğretmenlik uygulamasının öğretmenler üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi (Trabzon ili örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Dali, N. (2017). *Eğitimde yeni istihdam politikaları ve esnek çalışma ilişkileri: eskişehir'de ücretli öğretmenler üzerine bir saha araştırması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Doğan, S., Demir, S. B. & Turan, N. (2013). Ücretli öğretmenlik uygulamasının değerlendirilmesi. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(12), 371-390. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5850>
- Gökşen, O. (2019). *Ücretli öğretmenlerin yaşadığı sorunlara ilişkin nitel bir çalışma* (Yayımlanmamış yüksek lisan tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kırşehir.
- Karadeniz, Y. & Demir, S. B. (2010). Sözleşmeli öğretmenlik uygulamasının değerlendirilmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(2), 55-78.
- Kiraz, Z. (2014). *Türkiye'de öğretmenlerin işsizliği ve ataması yapılmayan öğretmen hareketinin çözülmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Köç, A. & Ünal, O. (2018). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2023 Eğitim Vizyonuna yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 1(2). 65-79.
- Metem, Z. D. (2019). *Okul yöneticilerinin ve ücretli öğretmenlerin ücretli öğretmenlik uygulamasına ilişkin görüşleri: Eyüp ilçesi örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Öğülmüş, K. (2012). *Ücretli Öğretmenlerin görevlerini yaparken karşılaştıkları sorunlar ve ücretli öğretmenlik uygulamasının okul yöneticilerince değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Öğülmüş, K., Yıldırım, N. & Aslan, G. (2013). Ücretli öğretmenlerin görevlerini yaparken karşılaştıkları sorunlar ve ücretli öğretmenlik uygulamasının okul yöneticilerince değerlendirilmesi. *Elementary Education Online*, 12(4), 1086-1099.
- Örgen, İ. (2020). *Ücretli sınıf öğretmenlerin mesleki ve örgütsel bağlılık düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Özer, E. (2008). *Kadrolu kadrosuz ilköğretim öğretmenlerinin birbirleri hakkındaki görüşleri (İstanbul-Sultanbeyli örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öztaş, S. ((2010)). *İlköğretim okullarında görevli kadrolu, sözleşmeli ve ücretli öğretmenlerin mesleki aidiyet duygularının değerlendirilmesi (Antalya ili, Alanya ilçesi ilköğretim okulları örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Polat, S. (2013). Ücretli öğretmenlik istihdamının yarattığı sorunlar üzerine nitel bir araştırma. *Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(28), 67-88.
- Soydan, T. (2012). Eğitimin Yapısal dönüşümü bağlamında öğretmenlerin istihdamı: İstihdam biçimi farklılıkları üzerine öğretmen ve yönetici görüşlerine dayalı bir araştırma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 1-13.
- Torun, F. (2010). *Farklı statülerde çalışan öğretmenlerin öğretmenlik mesleğine bakışları (Isparta Örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Tuncer, M. (2012). Türkiye'deki kadrosuz öğretmen istihdamının kadrosuz istihdam edilen öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 797-818.
- Turan, M. & Bozkurt, E. (2010). Ücretli öğretmenlik sistemine ilişkin öğretmen görüşleri. *Education Sciences*, 5(4), 1553-1557.
- Yalçın, B. (2011). *Kamu Sektöründe sözleşmeli personel istihdamı: Akdeniz Üniversitesi örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayınları.
- Yılmaz, K. & Şahin, T. (2016). Eğitim fakültelerindeki araştırma görevlilerinin mesleki deneyimlerinin incelenmesi: Araştırma görevlisi olmanın anlamına ilişkin fenomenolojik çalışma. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44(44), 143-168. <https://doi.org/10.15285/maruaeabd.286491>
- Yılmaz, M. (2018). Ücretli öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 12(25), 102-116. <https://doi.org/10.29329/mjer.2018.153.6>
- Zembat, R. (2012). Okul öncesi öğretmenlerinin okul yöneticisi, meslektaşları ve aileler bağlamında algıladıkları çatışma durumlarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37(163), 203-2015.